Dr. Valeriu Ţuculescu

SECURIŞTII ÎN HALAT ALB

CONVORBIRI LITERARE

FONDAT 1867 DE „JUNIMEA"

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor din România, serie nouă nr. 37-38 (1283-4) noiembrie 1990

Strangularea culturii naţionale

Recenta „liberalizare" a preţurilor a determinat, între altele, triplarea peste noapte a preţului hîrtiei şi tiparului. Dacă ţinem seama de faptul că atît hîrtia, cît şi tiparul au mai fost scumpite de două ori în cursul acestui an, atunci majorarile practicate cu începere de la 1 noiembrie reprezintă apogeul unei politici cu rosturi prohibitive. Nici un calcul economic nu poate justifica înzecirea, în doar cîteva luni, a costului hîrtiei. După cum nici un calcul economic nu îndreptăţeşte încincirea, din primăvară pînă-n toamnă, a costului tiparului. Am fost minţiţi de la obraz că nu avem hîrtie din pricina deficitului de materie primă, celuloza. Estimările specialiştilor au arătat, dimpotrivă, că, în condiţiile exploatării judicioase a masei lemnoase, fabricile de hîrtie ar putea lucra la întreaga capacitate. Am fost purtaţi de la Ana la Caiafa pentru hîrtia necesară periodicelor şi cărţilor, obţinînd cu chiu şi vai, după demersuri umilitoare, cantităţi infime. Asta în timp ce vapoarele şi trenurile duceau hîrtia în străinătate pe preţuri de nimic. Acum, ni se cere să o plătim ca pe articolele de lux. Graţie politicii guvernului Roman, hîrtia a devenit în România un lux. Ziarul, pentru care plăteam în ianuarie 50 de bani, va costa 5 lei, iar o carte, preţuită în iarnă la 10 lei, se va vinde cu 80. În asemenea condiţii, nu va exista publicaţie rentabilă cu un tiraj mai mic de 100 000 de exemplare. Probabil că vor rezista cîteva cotidiene şi douătrei săptămînale. Celelalte vor fi condamnate la moarte. Printre victimele sigure se vor număra şi toate revistele de cultură, incapabile să realizeze tiraje de masă. Cît despre cărţi, ele vor fi inaccesibile cetăţeanului cu venituri mici şi mijlocii, adică majorităţii populaţiei. Multe edituri, de stat sau particulare, îşi vor închide porţile. Librăriile se vor împuţina, tipografiile vor produce cu deosebire tipizate şi ambalaje. Ca să-şi poată cumpăra cărţile necesare, un student va trebui să aibă venituri de ministru. Ceea ce nu reuşise defunctul dictator într-un sfert de veac, e pe cale să realizeze actuala conducere a ţării în mai puţin de un an.

În orice societate cu pretenţii democratice, statul protejează cultura. Dacă nu direct, măcar pe căi indirecte. Nu ştiu ce vor fi gîndind în particular guvernanţii noştri de azi, dar faptele lor, singurele după care îi putem judeca, trădează o atitudine fundamental ostilă culturii. Ce altceva trebuie să înţelegem din repetatele scumpiri ale tiparului şi hîrtiei decît că presa şi cărţile îi incomodează, îi deranjează, îi încurcă? Oare întîmplător nu e discurs ori interviu prezidenţial în care să nu răbufnească nemulţumirea faţă de o „anume presă", aceea care nu aplaudă fiece gest al „aleşilor naţiunii"? Oare nu acestei prese, redactate în bună parte de oameni de cultură şi profesînd independenţa de gîndire, i se impută lipsa de cooperare şi incitarea spiritelor? Guvernul şi preşedintele vor consens cu orice preţ, chiar şi împotriva convingerilor fiecăruia. Ar primi, la o adică, şi unele critici şi observaţii mărunte, cu condiţia să fie exprimate în slugarnicul vocabular al domnului Teodorescu. Noroc că preşedintele Televiziunii este unic, inimitabil şi suficient pentru cîteva care... de reportaj. Ni se scot în permanenţă ochii cu libertatea cuvîntului. De parcă această libertate ar fi o favoare acordată oamenilor de condei, nu un drept legitim. Ni se impută că abuzăm de ea. Să fim serioşi! Pînă una-alta, nu presa cît de cît independentă a aruncat pe piaţă valuri de calomnii şi invective, ci tocmai publicaţiile patronate ori încurajate de guvernanţi. Ele incită, destabilizează, seamănă ură. Noi, ceştilalţi, ne-am limitat la a spune puţinul, cîteodată incompletul adevăr la care am avut acces. Însă adevărul supără. Iar supărarea cheamă răzbunare. Scriitorii deveniţi după decembrie gazetari dintr-o datorie de conştiinţă sînt vinovaţi, în ochii puterii, de arătarea cu degetul a strîmbătăţilor printre care sîntem constrînşi a trăi. O cutezanţă ce nu poate rămîne nepedepsită. Să scrie dacă vor! Oricum nu vor mai avea unde să-şi publice articolele şi cărţile! Preţurile de jaf ale hîrtiei şi tiparului urmăresc, de fapt, scăderea drastică a audienţei cuvîntului scris. Ce contează că în felul acesta e strangulată cultura naţională! Ca să-şi poată face de cap, puterea are nevoie de linişte. Mormîntală.

AL. DOBRESCU

- PUCĂ -

„Există o nebunie a milioane de oameni, ca şi o nebunie a doi oameni. **Faptul că milioane de oameni se dedau la aceleaşi vicii nu transformă aceste vicii în virtuţi, şi erorile nu devin adevăruri fiindcă sînt împărtăşite de mulţi; faptul că milioane de oameni suferă de aceleaşi forme patologice nu îi face mai sănătoşi.**

...**O societate sănătoasă este cea care răspunde aspiraţiilor omului.**"

ERICH FROMM — SOCIETATE ALIENATĂ ŞI SOCIETATE SĂNĂTOASĂ

Utopie?

Nu putem amina la nesfîrșit să ne privim în fața. Și după facilul entuziasm din decembrie, ceea ce vedem, sau ni se pare că vedem, este îngrozitor. Recunoaștem că sîntem ultimii, dar nici ultimii nu sîntem, fiindcă nu facem parte dintr-o ordine, ci sîntem în afara oricărei ordini. Reîncepem, cu și mai multă vehemență, să ne disprețuim și să ne urim pe noi înșine, să dăm dreptate celor oripilați doar la auzul numelui de român. De fapt e tot orgoliu (al apartenenței etnice) a afirma că trăiești în toposul cel mai degradat, cel mai aberant din lume. Acceptarea acestei umilințe este orgoliu, pentru că face parte nu dintr-un metabolism spiritual perfect, ci din exercițiul unei disperări mereu impuse, mereu de neevitat Disperare care conține, totuși, o absurdă speranță, aceea a superlativității aberației, ca și cum ar fi o excelență în ticăloșie și aceasta ar putea fi deturnată pe un — cît de mult de dorit e! — posibil drum al Damascului.

Fiindcă ce altceva rămîne în această Kalyuga, (vîrstă a înfruntării, a rătăcirii, a nebuniei)? Rămași în urmă față de o Europă la care aproape nu mai visăm, necomparabili cu civilizațiile tehnice ale lumii, nici cu culturile ei, iertați acum de ridicolul afirmării unei proeminențe prin „protocronism", „cea mai bună poezie din lume", etc. — să se întoarcem la tracism și dacism, la misterul unei axis mundi al cărei principal tronson e pe meridianul nostru, la afirmarea acestui topos spiritual ca expansiune mitologică, juridică, religioasă, — pînă în centrul Europei și Asia Mică și Anglia? Să întreținem o secretă, nemărturisibilă speranță în Daksa, țară a zeilor, unde s-a plămădit fabuloasa spiritualitate religios-filosofică a Indiei; de aici emigrată? Și apoi, pentru epocile de decadență, să ne mîntuim totuși cu rolul nostru de apărători ai porților Europei (Ștefan avea această conștiință, precum și pe aceea a valorii sale transetnice), de sacrificați ai unei civilizații care ne depășește, dar care ne este mult îndatorată?

Pentru că sîntem într-o situație extremă și nu putem evita orgoliul, atît al unui adînc trecut eminent; cît și al eminenței actuale în aberație. Gîndul neavuabil că aceste orgolii sînt unul singur, dă încă un fir de speranță, prin prospectarea unei continuități de destin, imaginat ca singular și magnific, în cadrul căruia diferitele părți trebuie să fie în relație cauzală: extrema decadență ar fi efectul de aparență al măreției primordiale, singurul mod în această vîrstă a istoriei europene și universale în care s-ar putea conserva în adînc virtuți excepționale, potențiale, care pot să devină iradiante, manifeste. Pentru că a continua să fim ultimii, mereu cei mai nevrednici, sfidînd toate încurajările și simpatiile brusc acordate și apoi retrase, a continua să uluim prin neaderare și neadecvare la istorie (nici la cea mai recentă!), a refuza orice înnoire și optimizare de fond, a prelungi o apatie socială și o negare a dinamismului social, — dacă toate acestea constituie semnele unei incompatibilități cu valoarea și spiritualitatea, disperarea ar fi sufocarea în conștiința unei iremediabile ticăloșiri, și nu tragismul capabil de o profundă și mai autentică regenerare.

Căci conștiința românească a adîncurior este cea mai dramatică, mai neliniștită, mai sfîșiată din Europa, și nu numai. Între țări opulente și stabile, încrezătoare, liniștite și în necontenit progres material, pline de siguranță și ocrotite de zguduirea necunoscutului, în România este mizerie neagră, frică, neașezare și netocmire, nesiguranță, dispreț de sine care merge pînă la chinuitoarea încercare a negării de sine și a urii de sine, umilire a sufletului și căutare înfrigurată a unui înțeles și a unui adevăr. Și în timp ce toate celelalte țări cîștigă în prestigiu și în adaptabilitate și oportunitate, România continuă să aibă ca parte disprețul, refuzul, și negarea. Popoarele ies din suferință și împilare. noi ne adîncim parcă într-o mai crîncenă suferință, într-o parcă mai fără ieșire împilare. Ca și cum am avea o sete inestinguibilă de suferință și umilință, la 20 mai am ales la conducere tot vechiul partid, spre groaza și consternarea unora dintre noi; lozincile scrise și strigate „Jos comunismul", „Jos securitatea", au fost, deci, de suprafață; acest popor nu e sătul de suferințe și umilințe, mai vrea încă, și le are și le va mai avea. Acționează în el un dispreț dus pînă la sfidare, a oricărei comodități materiale și sufletești, o foame de durere și umilire, o nepăsare față de propriu-i destin istoric, care lasă perplexă orice circumscriere într-un sens. În fața acestui spectacol, insul intelectual moralmente bine intenționat disperă și, ori se scufundă în lehamite și scîrbă, ori pleacă în Vest.

Dar această disperare este sterilă. Ceea ce pare o nebunie trebuie să-și găsească o justificare salvatoare în cealaltă disperare, a tragicului ca subteran creator de sens și de frumusețe. Această neadecvare la schimbările istorice recente arată nu o incompatibilitate cu ele, ci o indiferență poate, așa cum a fost, într-un anumit fel, și față de comunism. Pentru că, cine s-a schimbat în esență? La urma urmei, în decembrie n-a fost o revoluție, ci o revoltă, și aceea redusă la cîteva orașe, și o lovitură de stat, nici măcar aparținîndu-ne ca temei, ci cu voie și ajutor moscovite. Poporul a rămas în afara deciziei politice, cum a rămas și în afara atrocităților securității și minerilor sau a bișnițel și emigrației țigănești. Iar presa, atît de democrată, de radicală și de cinstită acum, e făcută de-o majoritate purtătoare de carnete roșii, cum și exhibițiile bigote, care ar da impresia unei renașteri religioase, sînt produse de necredincioși.

Dacă individul cinstit poate cu greu să spună că se cunoaște pe sine însuși, știind că numai concretul unei situații limită îl revelează lui însuși, ci n ar fi așa de ușor accesibilă entității individuale adîncimea, misterioasă în desfășurarea destinului etniilor, a sufletului unui popor? Și apoi, este politicul o expresie a adevărului spiritual al unui popor? Cît exprimă politica lui Stalin (gruzin, la urma urmei) pe ruși, cît cea a lui Adolf (cam evreu, la urma urmei) pe germani, cît cea a lui Ceaușescu (țigan, la urma urmei) pe români? A stabilit cineva formula matematică a compatibilității între guvernanți și guvernați? Apoi: nu cumva atribuim conceptului de popor determinări valabile la începutul veacului trecut? Nu definim, cumva, neexplicit, poporul ca aparținînd mai mult sferei politicului, cînd el trebuie să aparțină domeniului spiritului? Sau: se face vreodată tabloul raporturilor de compensație între spiritualitate și politic? Ca și în cazul individului, nu cel frumos și musculos are și mintea cea mai mare; nu cel fericit și bogat are și opera cea mai durabilă; nu cel vestit este și autentic profund; nu bunul vorbitor are și idei sau cultură. Odin și-a pierdut ochiul pentru a dobîndi înțelepciunea; vremi ticăloase ne-au dat pe Hasdeu, Creangă și Eminescu, apoi altele la fel pe Iorga. Sau invers: un popor plătește din propria lui substanță și vitaitate și fond de virtuți apariția geniului.

„Wo aber Gefahr'ist, wächst
Das Rettende auch".

Destinul unui popor este de cele mai multe ori neaparent. Să presupunem că o sfîntă indignare, născută din dragoste contrariată și suferință neresemnată, te îndeamnă să vituperezi o etnie. Se va îndrepta aceasta în sensul dorit de tine? Însăși etnia ebraică, căreia ridicat pe o mică înălțime, Moșe putea să i se adreseze în totalitatea ei, îl asculta, chiar după fulgere și trăznete și decimări catastrofice? „Toți oamenii cunosc Binele ca Bine; iată obîrșia răului" spune Lao Tse. Sau

„Cînd un om voiește să reformeze împărăția și să o desăvîrșească, văd bine că nu va izbîndi niciodată". Pentru că răul trebuie văzut și ca semn al binelui încă nerevelant, profund, iar deznădejdea fecundă, prin însuși paroxismul ei, devine o rază de speranță. La un popor pe care nu-l mișcă interesele materiale, nici sociale, nici ale mîndriei ca popor, nici ale conjuncturilor vremii, și care a dat dovezi supreme de spiritualitate în poezia lui, în dansurile, în muzica și în înțelepciunea și frumusețea limbii, ceea ce pare nebunie de neînțeles și prin nimic scuzabilă, nu poate fi decît un semn a ceva profund și latent. Și această contrapondere a nebuniei nu poate fi decît pe măsura nebuniei, și imposibilitatea actuală de a o înțelege ca apariție și persistență poate fi o dovadă de adîncimea și autenticitatea acestei contraponderi și a organicității venirii ei. Nu doar după mecanica alternativistă a vorbei că piatra disprețuită de meșteri se va pune în capul unghiului; ci pentru că acea disperare fecundă (și misterioasă ca disperare) vede o înverșunare în a nu urma același drum cu timpurile, o înverșunare liniștită, care pare nepăsare și trîndăvie, dar care poate fi altceva.

Și această disperare, știindu-se pe sine ca singura acum putință de mîndrie adevărată, se găsește ca transpersonală, contraparte a unei glorioase resurecții, în spirit, nu în materie.

Concordă aceste disperate speranțe și cu istoria și geografia astrale, după care toposul carpatin și ginta lui intră în mari deschideri spirituale, consonante cu o fabuloasă expansiune primordială, atît de ironizată. Ce va lumina această deschidere este o taină, binecuvîntată credem, a viitorului.

N. IONEL

„Uăăă... part two" Codrin BURDUJA

PARLAMENTULUI ȘI GUVERNULUI ROMÂNIEI

Luînd act de situația gravă la care s-a ajuns în Republica Moldova prin crearea așa-numitelor republici găgăuze și nistriene, grupul de inițiativă al Asociației Solidaritatea Universitară din Iași roagă Parlamentul și Guvernul Român să intervină, cu mijloacele de care dispun, pentru a contribui la aplanarea conflictului interetnic de peste Prut. Nu putem rămîne impasibili atunci cînd o parte a românimii se află într-o situație atît de gravă, situație ce pune în pericol reformele începute și subminează însăși suveranitatea statului. Cei interesați să samene vrajbă în Republica Moldova trebuie să știe că noi nu putem sta indiferenți la ce se întîmplă acolo cu frații noștri, al căror îndelung martiraj ne este de altfel cunoscut. Așteptăm de la forurile de conducere o atitudine mai lămurită în această privință.

Iași, 5. XI. 1990

PRO BASARABIA

Declarație

Față de turnura dramatică a evenimentelor din Republica Moldova, evenimente ce comportă riscul unui război civil și periclitează însăși existența suverană a statului, grupul de inițiativă al Asociației Solidaritatea Universitară din Iași face apel la factorii cointeresați pentru a căuta o soluție pașnică a conflictului interetnic. Un asemenea conflict, ajuns în ultimele zile la paroxism, riscă să compromită nu numai procesul de reforme, vital pentru întreaga societate, dar și situația geopolitică a Republicii. Urmărind cu profundă neliniște evoluția diferendului creat în sînul ei, am ajuns la concluzia că nu e posibilă o soluție pozitivă și de durată decît pe seama unui amplu consens civic, consens ce nu poate fi dobîndit decît prin dialog și persuasiune. Un atare dialog necesită deopotrivă analiza situației prezente și apel la datele istoriei. Istoria spune clar că actualul teritoriu al Republicii, împreună cu Bucovina de Nord și județele din Sud incluse abuziv în Ucraina, au fost smulte din trupul principatului est-carpatic de către Rusia țaristă și supuse unui lung proces de deznaționalizare. Totuși, moldovenii de peste Prut și-au păstrat limba lor românească, tradițiile și cutumele proprii, fapt în virtutea căruia au decis, în 1918, revenirea la patria-mamă. Un pact odios, inițiat de Stalin și Hitler, i-a rupt însă, iarăși, la 1940, din trupul țării, iar jumătatea de secol care s-a scurs de atunci a fost pentru ei un calvar, o continuă tragedie. Prin masive și persistente dizlocări demografice, deportări, colonizări etc., s-a urmărit de atunci, sistematic, schimbarea compoziției etnice înăuntrul Republicii. A fost o politică de adevărat genocid față de moldoveni. Ei și-au păstrat totuși ființa etnoculturală, izbutind pînă la urmă a-și redobîndi dreptul de a scrie în limba lor, de a recurge la simbolurile naționale, de a-și organiza țara în acord cu ideile timpului. Adversarii reformei n-au ezitat să recurgă la cele mai diverse mijloace pentru a submina și compromite întreaga operă de reconstrucție. Ei au incitat mai ales grupurile etnice, opunîndu-le populației majoritare din Republică. Așa-numitele republici găgăuze și nistriene, înfiripate în numele unui principiu detestabil, acela de a stăpîni prin dezbinare, sînt creații ad-hoc, artificiale și primejdioase pentru viitorul țării. Ele au produs deja o stare de tensiune, de agitație și confruntare în zonele respective. tulburînd activitatea parlamentului, a guvernului, în genere a puterii de stat, într-un moment cînd era atîta nevoie de liniște și conlucrare. Dată fiind grava situație, facem apel la calm și concordie, declarîndu-ne solidari cu frații noștri de peste Prut și îndemnînd guvernul român să intervină, cu mijloacele de care dispune, pentru a contribui la rezolvarea crizei Sîntem convinși că demersul nostru se bucură de un asentiment larg în rîndul populației și că el nu va rămîne fără ecou. Avem datoria să arătăm pe orice cale că nu ne este indiferentă situația din Republica Moldova. Nu e vorba acum de „casa vecinului", ci de o parte a românimii ajunsă în primejdie.

Nebunii şi nebunii

În [illegible] nebunia are o „tradiţie" nobilă şi o anumită semnificaţie depăşind nosologia: o semnificaţie poetică, inefabilă. La vechii greci existau două feluri de nebunii, una naturală şi alta sacră (cuprinzînd la rîndul ei patru forme: profetică, iniţiatică, poetică şi erotică). Stpinitul de demon era şi în vremea aceea temut şi ocolit, dar în acelaşi timp respectat pentru că reprezenta un anumit tip de contaminaţie supranaturală.

Literatura, în general, a valorizat nebunia iraţionalul, oniricul ca semne de vitalitate, de nonconformism, de perturbare creatoare. Apariţia vreunui personaj tins de vreo boală psihică indica un efort de interpretare specială a lumii, una care îşi asuma abaterea, deviaţia. În ficţiune nebunia are o valoare pozitivă, are un sens. Mult mai meschină, periculoasă, ofensivă, pare a fi nebunia omului sănătos, nebunia întîmplătoare şi de scurtă durată, furia, dezonorabilului, ilogicul perversitatea şi promiscuitatea iraţionalului celui sănătos.

În culturile tinere — ca să zicem aşa — nebunia a fost privită ca *excepţie*, ca pedeapsă, ca o boală ruşinoasă, iar nebunul a fost izolat. „Pedeapsa la ăl nebun ca doftoria la cel bolnav" — spune un proverb românesc. Nimic sfînt în nebunie pentru român. Orice deviaţie de la un cod comportamental bazat pe *bun-simţ* este amendat prin limbaj în mod simbolic. Cel care depăşeşte baremul intensităţii sentimentale, intelectuale, senzoriale a bunului simţ e descris în termenii: „tralala", „ţăcănit", „atins de filoxeră", „ciupit", „apucat", „îi filează o lampă", „o ia razna", „îi lipseşte o doagă", „e truli" etc.

1. Nebunia colectivă

E mai greu ca oricînd să scrii în vremurile de azi despre nebunie. Sfîrşitul de secol se caracterizează printr-o structură psihică hibridă, funcţionind după o lege a compensaţiei: Pe de o parte există un fond de raţionalism, luciditate, civilitate, pe de altă parte — o tendinţă spre iraţional, misticism, folcloric, superstiţie şi pulsiuni diverse.

Românii au avut a trăi în ultimii 45 de ani într-o societate aberantă, tragi-comică. Trebuie să fi părut cuiva din afară cel puţin ciudată reacţia, la mediu a cetăţenilor români, pentru că ei începuseră să considere anormalul ca regim de normalitate, iar excepţiile normalului ca pe accidente ţinînd de anormal. După demenţă cincizecistă, către anii ,80 nebunia generală părea să aibă o unică sursă generatoare: DICTATORUL & CO. Ea era, aşadar focalizată şi într-un fel, izolată. După „resurecţia" din decembrie 1989, nebunia (sub forme felurite) s-a infiltrat şi difuzat cu generozitate în masa largă a oamenilor.

Pot fi distinse anumite „moduri cotidiene" ale plurifuncţionalei nebunii autohtone: de la sminteala celor avizi de putere pînă la delirul tribal al indivizilor care au ajuns — într-un anumit context, desigur — să vadă peste tot ameninţări, fantome, duhuri malefice contemporane (terorişti, intelectuali vînzători de ţară, drogaţi, studenţi) sau să se sperie — ca în arhaice timpuri — de cîte un cuvînt pertubator al psihismului colectiv *legionari* sau *privatizare*. Şi majoritatea şi-au căutat salvarea în cîte o „concreţiune" atropică precum „cutia magică", „vocea profetică" a televizorului prin care răul era exorcizat.

Ce anume determină oare un întreg popor să treacă prin asemenea convulsii cum se explică reacţia viscerală şi umorală a majorităţii?

Vorbind despre vechii greci, E.R. Dodds explica fenomenele sociale sau individuale care frizează iraţionalul ca pe o bizară reacţie psihică la libertate. Sau mai exact: societăţile relativ deschise şi care au în spate un profund complex de vinovăţie se caracterizează printr-o ciudată *teamă de libertate*, generatoare, în astfel de cazuri, de nevroză.

Şi dacă pentru vindecarea unei nevroze individuale este nevoie — se ştie — de vreo şapte ani, de cîţi ani ar fi oare nevoie pentru vindecarea nevrozelor colective?

2. Nebunia poeţilor

Poetul — se mai spune şi acum — este un inspirat, un posedat de Muze, daimon, geniu, har sau mai ştiu eu ce altceva... Poetul are talent — spun cei ce cred că această mărime neindentificabilă, difuză, ţinînd de criteriile ierarhiilor şcolare şi de crasul amatorism ar fi un argument suprem şi in-discutabil. „Am talent", va gîndi amintitul poet care n-are nimic, ca să-şi acopere incultura, încîlceala mentală sau lipsa de rafinament intelectual, bazîndu-se pe bolboroseala „subtilă" pogorîtă din cer. Este foarte adevărat că societăţile primitive, cu o cultură anonimă, individul nu conta prea mult că entitate. Profetul, poetul, cîntăreţul, vraciul, erau doar *purtători* de har în funcţie de capriciile zeilor. Omul homeric (spune Dodds) nu are un concept unificat despre ceea ce noi numim „suflet" sau „personalitate". Aşadar, omul — golit interior — era sau nu supus „intervenţiilor" divine. Inspiraţia — ca suflu trimis de Muze — mai bîntuie şi acum mentalităţile chiar dacă „transcendenţa goală" a moderniştilor a făcut transferul cu pricina imposibil. Poetul era, deci, în societăţile arhaice un instrument. *El nu avea personalitate.* Nu gîndirea lui era cea care avea valoare, nu simţirea lui, nu cuvintele lui, nu fiinţa lui... Cum să-l consideri pe acel creator? Naiv? Victimă a unui sistem social de o anumită natură? Sau doar o mostră de veche şi nobilă modestie? Dar cum să-l consideri pe cel care *astăzi* îşi supune personalitatea prostiei personale, pe cel care, incapabil de real efort creator îţi aruncă în faţă ca justificare a tot ceea ce face valoarea „inspiraţiei" lui? Veleitarii, imitatorii, colportorii, acefalii de tip liric — doar ei se vor agăţa de cuvinte magice în speranţa mîntuirii comode, doar cei fără educaţie vor conta pe un tansfer mecanic venind de undeva din afara cerebelului lor. Orgoliul adevăratului creator e tocmai forţa propriei personalităţi. El are orgoliul propriului efort intelectual, senzorial, spiritual, orgoliul conştiinţei sale artistice şi al conştiinţei propriei puteri. Literatura nu poate fi rodul nici unei aşteptate emanaţii spontane, necontrolate. Nu mai e credibil, azi, poetul „delirant" aşa cum nu mai e suficientă doar experienţa bunului meseriaş, care malaxează cuvinte, forme literare, tehnici şi stiluri, fără a avea în tot ce face personalitate şi un fond uman puternic. Nu cred în poetul meşteşugar, artizan, sec şi plicticos — boala lui este *manie*, tipicărie. Şi nici în poezia incifrată a psihoticilor. Nu cred în defularea spontană şi incontinentă a celui care nu-i în stare să-şi ordoneze propriile energii. „Nebun" e cel care se bazează pe talentul lui, cum „nebun" e acela care se bazează pe ştiinţa lui. Victor Hugo, de exemplu, îi împărţea pe poeţi în două categorii: *creatorii* (care ordonează, ordinea însemnînd o dispunere inteligentă a elementelor intime ale unui subiect) şi *imitatorii*, obsedaţi de *regularitate* (de o ordine care vizează doar forma). Prima categorie o punea sub semnul inspiraţiei, iar cea de-a doua sub semnul ştiinţei. Aceste două componente erau disjuncte în mentalitatea romanticilor, deşi ei îşi permiteau libertatea şi erau capabili de libertate poetică tocmai pentru că stăpîneau foarte bine forma (adversarii lor erau doar clasicii; or a să-şi învingă adversarii, erau obligaţi să le cunoască instrumentele). Modernii au fost primii care au unit cele două „calităţi", necesare deopotrivă adevăratului creator. Ceea ce nu au reuşit cu totul a fost crearea unui regim de naturaleţe în care să se mişte cele două componente temperamentale, le-aş spune eu: frenezia internă personală (sau ceea ce alţii au numit inspiraţie) şi rigoarea necesară oricărui act bazat pe profesionalism. Inspiraţia nu e altceva decît puterea de iradiere a propriei vieţi interioare, pe care ar trebui să fii capabil să ţi-o asumi zi de zi; inspiraţia nu e altceva decît — cum ar spune Baudelaire „răsplata efortului, cotidian". Restu-i nebunie, ca să nu spun prostie... Nu cred nici în autistul care-şi migăleşte capodoperele surd la ce se petrece în afara lui (în societate sau în cultură) şi nici în schizofrenicul care-şi trădează adevărata sensibilitate vînzîndu-se modelor literare, pentru că nu are curaj şi putere să facă din direcţia lui un mod de a fi personal. Nu cred în creaţia lui sănătos tun şi făcînd din cînd în cînd pe nebunul. Dar mai ales de falşii nebuni de declarativ, de dificilii cu orice preţ, mă îndoiesc. Nu cred nici în cei care se bazează prea mult pe raţiunea lor. Pentru că ce altceva este paranoia dacă nu — după cum spunea într-o carte un medic psihiatru — boala mintală a aceluia care a pierdut tot în afară de raţiune, maladia cu pricina fiind o dovadă că raţiunea e incapabilă prin ea însăşi să creeze condiţiile necesare unui echilibru mental convenabil pentru aceasta fiind nevoie şi de compensaţii emoţionale.

Orice creator e un nevrotic, dar un nevrotic care-şi stăpîneşte nevroza, şi-o „geometrizează" şi şi-o iubeşte...

Nebunia sfîntă de care vorbea Socrate într-unul din dialogurile platoniciene o înţeleg ca pe o forţă interioară, capabilă să sintetizeze întreaga experienţă personală şi în acelaşi timp ca pe o putere de a reacţiona mai rafinat şi mai bogat la tot ceea ce e în jur, ca pe un nonconformist faţă de mentalităţile tradiţionale, ca pe o putere de modificare a ritmurilor gîndirii şi simţirii.

Ceea ce admir la nebunia naturală este sinceritatea şi autenticitatea.

Ceea ce admir la adevăratul poet este sinceritatea şi autenticitatea. Restul este nebunie...

3. Nebunia copiilor

În copilărie ai toată libertatea, dar şi o cumplită frică de libertate. Te derutează comportamentul mărturiilor, uşurinţa lor de a vorbi, viteza cu care se întîmplă toate de lentoarea gîndirii tale endofazice. Copilul nu-şi controlează emoţiile şi senzaţiile. Totul îl bulversează. Poate de aceea nu există o oboseală mai intensă ca în copilărie. Singura posibilitate defensivă rămîne jocul. Sînt cîteva clişee mentale în ceea ce priveşte copilăria ca vîrstă a inocenţei, cîteva clişee puerile: paradis pierdut... oază a liniştii... libertate... lipsă de responsabilitate... „calme, luxe et volupte"...

În nici o altă vîrstă, însă, suferinţa nu-i atît de acută şi viscerală, vindicativitatea atît de morbidă, obsesiile atît de chinuitoare şi tulburi, nefericirea şi disperarea atît de devastatoare, imaginaţia atît de periculoasă, nici o vîrstă nu-i atît de convulsivă, de isterică şi agitată, bîntuită de mitomanie şi exhibitionism, perversitate, ură şi iubire, sfinţenie şi demonism. Nu există nebunii mai mari ca-n copilărie. Copilul e un posedat, în mintea lui colcăie atîtea alandala fără nici un sens. Singurul lucru care-l salvează este inofensivitatea răului din el, faptul că tot ce se întîmplă cu el sau în afara lui este luat ca un continuu spectacol. E vîrsta cînd mintea îi e devastată de spaimele nopţii, de fantome imaginare duhuri de tot felul, coşmare cumplite, levitaţia deasupra lumii în visele de zbor, dar şi de îngrozitoarele vise în care cazi la nesfîrşit, fără oprire, cu urlet. E vîrsta cînd te temi de orice, cînd nu se fac diferenţe între bine şi rău, vîrsta dorinţelor de tot felul şi a chinului, vîrsta dificilă a creşterii, a modificărilor organice rapide, a constrîngerilor şcolare, a umilinţelor, a crizei de identitate, a trădărilor şi aşa mai departe, la care un om matur şi sănătos n-ar putea rezista, fără să înnebunească de-a binelea. Ce oare îi face pe copii să nu o ia razna pentru totdeauna? De unde şi ce fel de forţă îi susţine şi-i apără? Ce fel de nebunie?

Simona POPESCU

Nebunia cu chip uman

Nebunia ar trebui să fie o afacere personală a individului, un fel propriu de a fi în lume. Nu vorbesc, desigur, de patologie aici, mă refer la „nebunii" care au existat de cînd lumea, cei care i-au dat nu de puţine ori sarea şi piperul, care i-au ajutat pe puzderia de „normali" să cînte, să rîdă şi să danseze. Aceşti nebuni sînt de obicei blînzi, nu fac rău nimănui, ca să nu mai spun că după ce au murit, pentru mulţi dintre ei începe gloria, iar „normalii" sînt foarte mîndri dacă vreunul dintre ei e din părţile lor... A existat însă pînă de curînd între noi un tip de nebunie a cărui stafie încă ne bîntuie: comunismul şi, iată, „delfinul" său, neocomunismul. Această nebunie e construită pe una dintre atitudinile cele mai odioase ale fiinţei: ipocrizia. O ideologie care nu a iubit niciodată omul, i-a purtat fraudulos acestuia masca aproape o sută de ani. O mască tragică. Ia să privim o clipă în jur, şi să vedem ce se întîmplă azi! „Delfinul" propune un paricid şi va fi tot fiul tatălui său dar cu faţa umană. Cu alte cuvinte va smulge masca tragică şi va aşeza în locul ei una surîzătoare. Dar dacă masca se va smulge cu faţă cu tot? Convulsiile sociale şi politice pe care le trăim de aproape un an mi se par şi mai inumane. Am mereu impresia că un fel de isterie de tip „Bumbeşti-Livezeni" se răspîndeşte în societate de o mînă de oameni, uitîndu-se că majoritatea avem de vindecat încă „canalul" din noi. Nu ştiu ce se va fi „implementat" pînă acum în România, dar ipocrizia, minciuna şi asasinatul, slavă Domnului. Cît despre nebunia blîndă a fiecăruia, ea a amuţit în faţa patologiei talionului. Şi unul dintre cele mai dureroase lucruri e să vezi cum dintr-o mînă plină de sînge omul puterii ne trimite semne şi face cruce şi leagănă la nesfîrşit coliva. Pentru cine?

Mariana MARIN

CLIPELE VIEȚII

MIHAI URSACHI

BALADA NOPȚII DE AUR

În noaptea bogată de august luna era ca un gulden,
averi importante pierdusem la marea ruletă a nopții.
Cînd iată într-o caleașcă de scoică la care erau înhămați
o pereche de struți, se năzări din pădurile luxuriante

la Rirette, la Rirette.

Ea avea părul bogat ca o junglă de aur, toamna
părului ei își lăsa greutatea pe umeri, pe talie, pînă la șolduri.
„Eu sînt Brunhilde" îmi zise, și hohotul mic-biciuleț de mătase
îmi plesni fața în noaptea bogată de august, în noaptea tezaur.

Larirette, larirette.

Averi importante pierdusem la marea ruletă a nopții.
De prin cotloane secrete, cabuterii, elfii și alte centurii de spiriduși
mă persiflau cu cruzime în noaptea profund persistentă.
In noaptea ca un vistiernic flamand cu o mie de fețe.

Larirette, larirette.

„In noaptea aceasta, îmi spuse, la ora aceasta, poți plînge.
căci se întîmplă ceva, se întîmplă." Constelații baroce
săvîrșeau milenare manevre pe bolta ca o eșarfă
violacee. „Se întîmplă ades naufragii", răspunsei.

Larirette, larirette.

Fructul cărnos și sevos, fructul roșu, fabulosul fruct roșu
care era gura ei, lăsa să se vadă semințele albe și crude-ale dinților.
„Da, da, în luna aceasta se-ntîmplă ades naufragii". răspunsei.
„ploaie de stele cad în adîncuri viețile celor naufragiați."

Larirette, larirette.

„Dar o iubire gentilă și grațioasă ca un capriciu, poate să facă
să cadă-n fărîme chiar Domul așa dureros construit; iar la fereastra
înaltă cu gratii, cînd vei privi dimineața talerul roșu din cețuri
ai putea să găsești spînzurîndă, cu chipul umflat ca un gulden

La Rirette, la Rirette.

„Dar o iubire însîngerată, scăldată cu sînge, o iubire în Domul
incendiat, un incendiu de sînge, Walhalla, incendiul
a tot ce există, beția de sînge și foc, incendiul de sînge
a tot și a toate, un naufragiu prin flăcări, în marea de sînge..." :

Larirette, larirette.

Răspunsei... Luna pe cer spînzura buhăită,
șoareci și broaște purtînd felinare furnicau cete-cete,
dar nu se mai poate găsi, în fantastica noapte-tezaur
aceea ce eu am pierdut la marea ruletă a nopții :
La Rirette, la Rirette.

TEORIA... (colaboraționistă) și extremele

Cu ani în urmă, cînd buchiseam, la „Fondul de carte rară" al facultății, studii de psihofiziologie, psihiatrie și psihosociologie semnate de Mayer-Gross, Guiraud, Ey, Stössel, Kretschmer, Lombroso, Fromm (opresc enumerarea cu convingerea că cei care n-au auzit pînă azi aceste nume n-au nici un motiv să se simtă frustați pentru a mă putea, astfel, acuza de snobim ori de mitomanie!), cu ani în urmă, deci, habar n-aveam că toate aceste somități ar fi putut fi manipulate, mînuite sau cumpărate pe de-antregul de KGB și de întinsele sale filiere. Poate c-ar fi trebuit, atunci, să mă-ntreb: teoreticienii occidentali ai psihopatologiei sociale ar fi îndrăznit să scrie vreun rînd dintre cele multe pe care le citeam fără să aibă un... „spate asigurat"? Că, vorba românului, cum și-ar fi permis ei, psihologii și psihiatrii care „beneficiau" de bunăstarea capitalistă, să atace „stabilitatea sistemului" dacă n-ar fi fost „angajați" să facă jocul dușmanului?

Lăsînd la o parte și gluma neputincioasă și subtilitățile interpretative, trebuie să recunosc însă că lecturile „în materie de nebunie" nu mi-au prea folosit: n-am reușit nici în ruptul capului să înțeleg de ce datele și concluziile respectivelor studii se potriveau atît de bine cu cele oferite de lumea noastră (a realității ceaușiste) deși valorificau experiențe și cazuri datorate exclusiv... societății de consum. Acum, proaspăt întoarsă din Occident, vechea și naționala obsesie a „agenților" și „agenturilor" mă asaltează din toate părțile: înțeleg, așadar, că pricipalele mele cunoștințe despre suferința psihică nu sînt nicidecum dobîndite prin lecturi și fișări bibliografice. De-aici, din interiorul faimosului (fost) lagăr socialist nu mă mai pot azi preface că întreb (și că înțeleg esența răspunsului): „Păi, de ce să fie oamenii nebuni și de ce să fie societatea bolnavă dacă totul lucește și strălucește, dacă mii de sortimente de produse bune de consumat umplu piața și magazinele, dacă ajutorul de șomaj te poate chiar ajuta să ai mașină și să călătorești în țări străine? De ce să fie acolo, în raiul capitalist, viața sufletească atît de degradată încît să înflorească la nivelul ei astenia, anxietatea, fobiile, delirul, halucinația, depersonalizarea, autismul, defectul moral? Cum, Doamne, s-au putut deforma în așa hal structurile și legile psihismului încît chiar acolo unde omului nu-i lipsește nimic — și democrația e de veacuri democrație — există (și nu se pot vindeca) manifestările neputinței torturante, ale epuizării și eșecului, ale nerealizării existențiale?

Am văzut cu ochii mei (sătui, înnebuniți de cenușiul în care se învățaseră să trăiască) tristețea vagă a celui care nu e turist în Occident, ceața disforică din care răbufnește nesiguranța zilei de mîine, suferința difuză care caracterizează (dintotdeauna și oriunde) slăbiciunea iritabilă, refuzul propriilor trăiri, lamentarea și dezinteresul. (Desigur, orice formă de nebunie detectabilă într-o lume frumoasă e preferabilă oricărei forme de nebunie din lumea noastră: pentru simplul motiv că lumea noastră nu e mai întîi de toate săracă și dez-echilibrată, ci, mai întîi de toate, *îngrozitor de urîtă).* Toate aceste expresii ale patologiei psihice or fi oare, „provocate" de oamenii lui Gorbaciov sau dovedesc doar... „superioritatea" americanilor".

Experimentatori ai absurdului, ai inutilului și ai inepției, deținători ai „convingerilor" prefabricate și ferme, înfricoșați ale căror concluzii construiesc noi pericole de neînțeles pot fi (și nu doar teoretic) atît înfometații cît și ghiftuiții, atît privații de drepturi cît și cei cărora drepturile le prisosesc. În fața ițelor politicii, simțind disprețul și mîrșăvia politicienilor, alunecarea patologică (individuală sau colectivă) a posibilului în probabil și a probabilului în adevăr insuportabil pare (oarecum) inevitabilă, indiferent de regimul care guvernează și de tradiții istorice. Din păcate, faptul că absolut toate manifestările nebuniei autohtone (și pe cuvînt că aceste manifestări păreau mai ușor de tratat pe vremea cînd ceaușeștii stăpîneau, cu mînă de fier, dez-ordinea, duplicitatea, pretențiile și securitatea noastră!) au fost studiate chiar în lumea liberă, civilizată și plină de bogăție nu ne poate arăta nouă decît că ne aflăm la cealalată extremă. Cum ne-ar putea folosi adevărul că oboseala și depresia, insecuritatea, teama funciară de existență, pustiitoarea răceală interioară, plictiseala și dezgustul, trăirile persecutorii și ostile, [illegible]rsitatea agresivă și încîrncenarea [illegible] dărîma valorile unui grup social nu caracterizează doar Europa răsăriteană? Noi vedem toate aceste simptome, *dacă vedem*, la mitinguri și la cozi, la televizor și în tribunale, la petreceri și în confruntările din piețe, în ziare și în ședințe parlamentare, la colțul blocului și în trenuri de călători, la locul de muncă și pe malul mării, acasă la alții și acasă la noi. Și în timp ce românii se tem de foame, de SRI, de neocomunism și de Gorbaciov, (temîndu-se, de fapt, de schimbarea pe care se prefac c-o doresc) occidentalii se tem fie de hachițele patronului, fie de evrei, fie de arabi, fie de tributul (de capital) pe care vor trebui să-l plătească pentru instaurarea unui nou echilibru în lume. Și se mai tem, asemenea nouă, de ei înșiși și unii de alții. Chiar dacă n-are timp să huiduie sau să umble pe străzi cu portrete de lideri în brațe, chiar dacă n-are energie să înjure ore întregi în fața televizorului, chiar dacă pare să știe că oamenii politici nu spun niciodată adevărul, individul occidental suportă tot mai greu (azi) tensiunea psihică datorată lipsei unui control efectiv asupra evenimentelor lumii; și această tensiune nu-i mai puțin periculoasă decît cea pe care noi înșine am resimțit-o fiind ani de zile cobai sau decît cea pe care o resimțim în prezent fiindcă nu știm *în ce direcție* (și cu ce efecte) o va lua România. Versiunile halucinatorii asupra propriei existențe, „convingerile" politice delirante — rigide și imuabile! —, contradicțiile între multiplele nivele fabulatorii ale sintezelor interpretative sînt, la ei ca și la noi înșine, consecințele unui psihic strivit sub greutatea tensiunii și a neputinței. Și tot așa „afazia morală", brutalitatea interesului egoist, distructivitatea — atribut al infirmității — nerușinarea profitoare de pe urma defectelor morale ale societății. Din punctul de vedere al rațiunii și al capacității de a iubi, stadiul rudimentar la care a rămas individul condamnat să trăiască în socialism nu poate fi concurat decît de stadiul rudimentar la care (de bunăvoie?) se află și acum (sau mai ales acum) individul din lumea liberă. Și, pentru foarte mulți oameni, indiferent cît de bine sau cît de greu au trăit, ostilitatea și neîncrederea atoatedistrugătoare transformă libertatea într-o povară insuportabilă.

Vor putea, oare, cele două „societăți bolnave" să se ajute reciproc dacă una are cancer la coloană și stomacul perfect sănătos iar cealalată are cancer la stomac și coloana în bună stare? Sau, cumva, cu un ochi spre Golf și spre toate încăierările naționalist-religioase iar cu celălalt spre propria noastră degradare (nepăsători, ca întotdeauna, față de forța înțelepților orientali) nu ne rămîne azi, decît soluția de-a constata că sfîrșitul lumii bate la ușă?!

Elena ȘTEFOI

Capete de rînd

Omul muribund

Omul muribund simte furnicături în trupul său pe care urmează să-l abandoneze în curînd și mîinile lui slăbite de agonie strîng convulsiv cearșaful jilav de sub el : se strîng și se desfac automat, fără astîmpăr. Omul muribund este conștient că acesta e preludiul la ceea ce urmează și că neastîmpărul mîinilor constituie ultimile mișcări de care se agață trupul său înainte de a pleca din viață. Ochii sînt concentrați într-un punct fix din tavan și auzul lui e un lac limpede și adînc : orice sunet reverberează în el, undele se dilată din ce în ce mai mult și glasul devine tot mai cristalin și profund. Înțelegerea vieții și a ceea ce urmează după ea atinge limita maximă și conștiința lui intră în tangență cu zonele abstracte ale cosmosului, cu cele mai îndepărtate emisfere ale lui : el este la unison cu tot universul și reverberează ca o peliculă sensibilă, percepînd undele infime ale mișcării corpurilor în marele haos, este la unison cu Dumnezeul lui orb. Dacă mîinile sale ar fi cum este spiritul său, ar obține acea stare inertă a materiei spre care tinde și a tins trupul său în decursul unei vieți întregi, încă înainte de a părăsi-o și înainte ca în ochii lui să se stingă ultima scînteie ce a pîlpîit în carnea sa. Această stare inertă este însă potrivnică materiei corpului său ce se agață acum de mișcare, cum un început de valurile mării. Da, mîinile și picioarele sale se agață de mișcare. În subconștientul său Omul știe că mișcarea e viața, iar nemișcarea moarte. Repaosul urmează și el, este supus unor forțe care-l atrag în orbita lor. El este de fapt o mișcare lentă și circulară, o rotire în jurul cosmosului. Cînd corpul ce se află în repaos se apropie de centru este centrifugat mereu către margini, împins înapoi pe orbita sa. Din *n* corpuri, un număr infinit, care neîntrupate se rotesc în spațiul extragalactic, în vidul absolut cu care este înconjurat Zeul morții, ele fiind asemenea lui, dar avînd forme incipiente, fiind posibilități de manifestare a lucrurilor nenăscute încă, goluri ce urmează să se întrupeze, o prefigurare a viitoarelor forme ale umbrelor ce vor umple spațiul : din *n* corpuri, dintr-un număr infinit de manifestări posibile ce se rotesc cu o viteză infinit de mică, o putem situa la celălalt pol al vitezei luminii, notînd-o cu minus, deci aproximativ — 360 000 km/s, o viteză care propulsează îndărăt, în neant, lucrurile, doar o infimă parte din aceste lucruri își vor găsi conținutul întrupîndu-se, prinzînd forme materiale. Și din acestea, doar o parte vor primi înlăuntrul lor suflul vieții, și asta după un număr infinit de rotații și de combinări ale tuturor particulelor din univers. Și chiar dacă această posibilitate este doar ipotetică, o unitate urmînd după o infinitate de zvonuri, timpul fiind infinit, ea totuși există.

Omul muribund aflat pe patul său de suferință face mișcări convulsive, este zguduit de spasme, și prin aceste mișcări discordante el caută să se agațe de șansa de-a exista în timp, trupul său intuiește drumul invers pe care urmează să-l parcurgă fiecare particulă a lui, de la materie la vid. Mișcările convulsive fac ca spiritul ce-l animă să se desprindă de corp. Ca un vierme spiritul lui iese din găoacea care a fost trupul său : mișcările sacadate și spasmodice ca și spaima de care e cuprins îi înlesnesc drumul spre infinit. Moartea lui e ca o a doua naștere a sa. Moartea, invizibila lui moarte care o viață întreagă a copt în trupul său își desface acum aripile transparente, scoate capul negru și orb afară, își trage rădăcinile din toate celulele vii ale cărnii sale, se răsucește în toate părțile, deșurubîndu-se încet și dureros din trupul lui, găsește deodată forța de a părăsi această găoace a cărnii în care a zăcut atîta timp și cu un ultim efort, cu un icnet furibund iese în întregime din vechea cochilie, luînd cu ea toată suflarea vieții și lăsînd în urma sa un corp neînsuflețit și doi ochi imenși, deschiși, ce se sting încet, încet în beznă. Avînd drept făclie lumina vieții pe care o ține aprinsă în mîinile sale de bronz. Îngerul nenăscut al morții se îndepărtează cu oroare și groază de haosul cărnii pe care a populat-o cîndva.

Nichita DANILOV

Nebunia între carnavalul ieșean și circul național

Iașul a trăit recent întreaga nebunie a carnavalului, e adevărat că la proporții reduse și într-un spațiu intermediar între scenă și realitate, însă după tot tipicul exuberant sud-american, mergînd de la strigătele jucăușe ale actorilor pe holurile teatrului, anunțînd plăcerile carnavalului, cu fastul necesar cel puțin simbolizat de un car (mai puțin alegoric) parcat în fața teatrului, împodobit întru sărbătorirea a o sută cincizeci de ani de existență a Naționalului Ieșean și a teatrului românesc în general (dar nu și a circului balcanic), pînă la o autentică agresare a președintelui țării, atac care intră într-un model de dialog cu care se pare că ne familiarizăm, așa cum tot în sfera comunicării, dar după un tipic pentru care în țara noastră există de ani de zile autentici profesioniști, am putea include salutul tovărășesc în șir indian, din plin exemplificat în nebunia carnavalului ieșean : un șirag de foști „number one“ ai culturii moldave au întîmpinat pe aproape întreg traseul prezidențial, de la intrarea în teatru pînă în sală, fosta figură numărul unu a Iașului, în unele cazuri cunoștință veche a celor care au riscat o serioasă criză de lumbago în acele fierbinți momente ale revederii. Carnavalul, ziua sclavilor, moment în care și marii taciturni se pot lăsa cuprinși de delirul comunicării, ne duce cu gîndul la un silogism al lui Cioran : „Nu ajung la nebunie decît vorbăreții și taciturnii : cei care s-au golit de orice mister și cei care l-au înmagazinat într-o prea mare măsură“. Care alt moment decît cel al carnavalului te poate apropia mai mult de punctul de convergență dintre vorbăreț și taciturn, dintre introvertit și extrovertit ?

Beția comunicării despre care am vorbit nu trebuie să ne facă să credem că tot ce a mișcat în acea seară, cel puțin aparte, dacă nu memorabilă, în contextul apatiei tîrgului colinar, a comunicat. Marele taciturn al serii a fost, așa cum se întîmplă în toate împrejurările „delicate“, televiziunea. Discreția corespondentului televiziunii a fost înduioșătoare, mai ales că respectivul n-a scăpat în ultima vreme aproape nici un eveniment cultural mai important, mergînd pînă la citirea unui hrisov al ceferiștilor de pe undeva din județ, adunați pentru a cinsti vîrsta venerabilă a unei gări. Probabil mai importantă decît Naționalul ieșean avînd în vedere că nu s-a pomenit nimic despre cele întîmplate în teatru, dacă nu în fața teatrului. Luînd exemplu de la maestrul Stark, care a putut vorbi despre spectacolul dat de Naționalul bucureștean la sediul UNESCO fără a pomeni despre acțiunile protestatare pe care le-a ocazionat, ar fi reușit poate să încropească ceva. Mai ciudat este că în acele zile bîntuia de zor prin Iași un uriaș car (acesta într-adevăr doar alegoric) al televiziunii, care însă a rămas de o feciorelnică discreție.

La nici o zi după zbuciumata seară ieșeană a început însă circul bucureștean. Trebuie să fii extrem de dibaci pentru a te descurca în toată bulibășeala de proteste înflorite peste noapte : gălăgioasele partide „democrate“ conduse oarecum de Nica Leon cer împroprietărirea totală a țăranilor și muncitorilor și, în plus, nici mai mult nici mai puțin decît ca statul să dăruie locatarilor apartamentele de stat — pentru a opri inflația (?), sindicatele au care mai de care inițiative curajoase, mergînd de la cele care dovedesc o linie politică mai clară (trecerea rapidă în proprietate privată a unei instituții sau întreprinderi) pînă la simple revendicări sociale (salarii, concedii), unele discutînd pe un ton dur, altele explicînd că sprijină guvernul, care e bun și plin de inițiativă, dar contrat de niște birocrați înrăiți de prin ministere, studenții intră în grevă pentru că nu mai pot face față cheltuielilor de teren, FSN-ul lansează un comunicat în care laudă politica luminoasă a guvernului, exprimîndu-și adeziunea, iar o masă de oameni ies pe străzile Bucureștiului pentru a cere demisia lui Iliescu, aducerea acestuia în fața justiției pentru crimă ; și pe lîngă toate acestea înfloresc manifestațiile cu iz naționalist, sub pancarte pe care stă scris „România Mare“...

Se poate spune că „pe marea scenă a țării“ noua stagiune a început, deschiderea acesteia făcîndu-se undeva între cele șapte coline ale unui orășel în care, de altminteri, domnește liniștea.

Radu ANDRIESCU

Diligența postala

Orice vizitiu la un moment luat (nu dat !), poate să-și umple diligența cu propriile-i scrisori, trase la indigouri mov în vechime (din precauție), spre a le mai tufli o dată ? Greu de spus. E normal, e anormal ? Rămîne la longitudinea fiecăruia să aprecieze diagnosticul !

Scrisoare către Domnul Radu Petrescu — 7.VII.1978 : „Iubite domnule baron, Azi dimineață, după ce mi-am expediat c-un șut nervos valetul care-mi încurcase șireturile portocalii cu ultimile știri (valet ce, de fapt, e o puștoaică de treisprezece ani, în travesti, cu mustăcioară trasă-n funingini moi și sînii — formidabili ! — aplatizați de-o scîndurică de brad strînsă-n funii tăioase pe toracele îngust), mi-am privit mult timp sufletul în luciul vechii spade moștenite din tată-n mamă de mii de ani. Curios începe să semene cu boschetul sinucigașului Urmuz !

•

Ați observat că în una din poeziile «De-aș avea o sumă fabuloasă» există toate cele trei elemente ale unei mai vechi întrebări de-ale Dumneavoastră ? 1. Mărarul apare, împletit sadic, în șfichiul unei biciuști cu care molestez subțire coapsele mirobolante ale unor femei înhămate la caleașca mea cu blazon de bulion. 2. Motanul, blănos, purtînd bijuterii în dinți, blond (căci oxigenat !) afectează a-mi păzi «onoarea și bagajul», cînd, în fond, nu face decît, puternic drogat cu sclipiri de pietroaie prețioase să-mi exteriorizeze lenea pernicioasă. 3. În sfîrșit melcii ce-i dau ca demîncare la popasuri, femeilor exacerbate de trapul mărunt al dorințelor veșnic călătoare : tain laic și sfînt.

•

Foarte grea întrebarea privind punctul demențial. Aproape că-mi vine să scriu ce se vede pe geam, acum, ca să scap de dînsa ! Deocamdată doar atît : mărimea punctului ce indică veșnica și vasta cană de cafea vrea să echilibreze punctul demențial. Uneori reușește, uneori nu. Altceva : mișcarea este, desigur, centripetă. Apoi exploziv-centrifugă ! Sursa de lumină se află puțin la stînga și în spatele punctului demențial. Cu stimă și grație, Îngerul Marchiz Brumaru“.

Scrisoare către Domnul Șerban Foarță — 29.VII.1978 : „Dragă Șerban, Am primit ieri o vedere enormă de la tine. Apoi, azi, delicioasa bibliografie. Ceea ce mă încîntă însă peste măsură, plonjîndu-mă într-o nesfîrșită reverie, a fost metoda folosită pentru a comunica. Iată, mi-am zis, o nouă figură ! Și, ținînd seama că, în clipa în care dictai textul, aveai toate membrele libere, iar Maria (așa îmi place să o numesc, e mai păduros decît Mia) doar mîna drepată ocupată cu scrisul, socotește și tu cîte aliș-verișuri cu baclavale și cataifuri ies ! Iar acel simulacru de iscălitură din final, în fond o orgasmogramă, m-a limpezit definitiv la năclăială. [...]

•

Într-adevăr, scrisul tău are ceva extrem de ciudat. [...] Tu nu scrii pe cuvinte, ci pe litere. Cred că Pamfil știe ce-i cu chestia asta. Emil“

Scrisoare către Domnul Șerban Foarță — 14.VI.1978 : „Dragă Șerban, Primesc de la Domnul Radu Petrescu o scrisoare încîntată de versurile franțuzești din Echinox 4. Face chiar o mică variantă la ultima poezie. Ți-o transcriu.

«Je n'aime pas Lully,
Pas non plus Lolo,
Je n'aime que Michtó !»

Totodată mă întreabă de cartea ta, de negăsit în librăriile Bucureștiului. Dacă nu i-ai trimis-o pînă acum, fă-o, te rog în genunchi și-n cap, imediat. Și nu uita, în aceeași zi, te rog în cap și-n genunchi, expediază-i un exemplar și lui Mircea Horia Simionescu.

•

Altfel e bine : beau cafea, văd meciuri, visez femei goale-n patru labe ! Cu speranța în vernil, îngerul marchiz Emil“

(va urma)

Ion VIANU

DREPTURILE OMULUI CA MIJLOC TERAPEUTIC

În aceste cîteva pagini va fi vorba despre posibilitatea, evidentă dar nu întotdeauna exploatată, de-a folosi un anume concept al demnității umane ca mijloc terapeutic în psihiatrie. Nu ne îndoim de faptul că o asemenea abordare a chestiunii mereu controversate a bolii mintale va provoca unele rezistențe, în lumea psihiatriei mai întîi. Cu toate acestea, convingerea noastră nestrămutată este că respectul total al personalității și al drepturilor ei este o metodă simplă, nu numai imperativă din punct de vedere moral dar și eficace terapeutic, care așterne o primă compresă pe plaga deschisă a suferinței psihice.

Drepturile omului și psihiatria au avut întotdeauna ceva de-a face unele cu altele. Nu este desigur o coincidență că reforma care a instaurat psihiatria ca știință și ca practică medicală și care a avut drept promotor pe Phillippe Pinel este riguros contemporană cu Revoluția franceză. Fără să intrăm aici în detalii vom aminti că Pinel a dat un statut distinct bolnavului mintal, scoțîndu-l din lanțurile „ospiciului general" în care se găsea închis împreună cu alți marginali ai societății, înființînd prin aceeași mișcare azilul de alienați. Reforma pineliană constă așadar într-un act de *separare* a bolnavului mintal de toate celelalte categorii de indivizi „anormali" (în sensul normei *ideale*), dar — nici nu putea să fie altfel — ea nu reprezintă liberarea totală a nebuniei.

Să-mi fie îngăduit să fac aici o paranteză. În anii, nu prea îndepărtați, în care lucram într-o clinică psihiatrică din România, am constatat că Pinel se bucura de o admirație care mergea dincolo de meritul său istoric și se învecina cu venerația. Nici un moment nu era pus sub semnul îndoielii caracterul relativ al reformei lui. Se spunea: „Pinel a scos pe nebuni din lanțuri" ca și cum această faptă ar fi rezolvat odată pentru totdeauna problema angoasantă între multe altele ale libertății bolnavului mintal. În realitate, Pinel este condiționat de un anumit moment istoric și, așa cum a arătat cu strălucire Michel Foucault în cartea sa „Histoire de la folie à l'âge classique", el este mai mult un apostol al ordinii, al regularizării statutelor în societate, decît un promotor al libertății individuale. Se mai poate spune despre Pinel că are o atitudine umanitaristă și că înlocuiește brutalitatea de nedescris a „ospiciului general" prin metode blînde în care persuasiunea joacă un rol hotărîtor. Însă o lectură a „Tratatului" său asupra alienației mintale revelă și folosirea unor metode „terapeutice" de o rară brutalitate: dușuri reci, provocarea spaimei prin crearea unor situații insolite, care au intrat, pretutindeni unde psihiatria a evoluat, într-o zonă a neîngăduitului.

Care era legitimitatea invocată de Pinel? Nimic alta decît cea a *primatului rațiunii.* Ființa care o pierdea era, prin aceasta, exclusă de la exercitarea deplină a drepturilor ei și chiar menită unui anumit arbitrar. Putem să ne întrebăm dacă filosofia cu care noi sîntem contemporani mai poate menține rațiunea drept criteriul suprem al demnității umane. După tot ceea ce a adus psihanaliza, după subversiunea raționalului așa cum se produce ea după Freud și după Nietzsche, pare greu să invocăm rațiunea, această entitate abstractă, pentru a decerna individului-om deplinătatea sau numai partea exercițiului drepturilor sale. Am învățat că rațiunea este slabă, dar asta n-ar fi nimic; prea adesea rațiunea este și crimanală atunci cînd se angajează într-un raționalism morbid, într-o succesiune de edificări sistematice care nu o dată au sfîrșit prin dezastre istorice produse de ideologii, aceste raționalizări tentante ale voinței noastre. Iată numai unul din motivele pentru care ar trebui să ne ferim de zeificarea rațiunii. Dar, mai aproape de psihologia individuală, nu am învățat oare să discernem însemnătatea vieții afective în ierarhia motivațiilor noastre? Multe lucruri ne fac să ne aducem aminte de primii alieniști ai secolului al nouăsprezecelea cu pietate, dar față de ei se cuvine să avem și o reticență extremă ca față de unii care au precedat autoritarismul excesiv și paternalismul saturnic al metodelor autoritare și hiperautoritare ale multor modele (aproape) contemporane.

Ca să revenim acuma la obiectul propriu-zis al conferinței ce se reunește azi și anume democrația și drepturile omului, vom spune că psihiatria alienației mintale, cea a primilor psihiatri, și-a găsit pînă de curînd un sălaș cu mult prea primitor în România. Nu mă miră deloc că Pinel era atît de popular aici. Spitalul ca loc al unei anumite omenii în mijlocul brutalității ambiante era o realitate; dar acest spital nu era el oare, în același timp, și locul arbitrariului, al paternalismului celui mai extrem, al unei *închideri*, în care strășnicia dispozițiilor în vigoare nu era temperată decît de zăpăceala produsă de dezorganizarea cronică?

Desigur, ni se poate opune un argument puternic — și anume acela că instituția psihiatrică într-o țară care era în același timp cea a arbitrariului și a mizeriei nu putea să fie alta decît după chipul și asemănarea acelei țări. Acest argument este perfect adevărat. Dar, în acest caz, psihiatrii spunînd că așa era țara, la fel vor spune și paznicii de închisoare și directorii caselor copilului și, și, și... Demersul util, cu adevărat critic este invers: constatarea profunzimii dezastrului în fiecare domeniu de activitate este incitantă, trebuie să provoace o reflexie critică și punerea pe picioare a unui sistem de măsuri care să facă, în viitor, domnia arbitrariului și a mizeriei — imposibilă.

S-o recunoaștem: rolul psihiatriei în România totalitară a fost marcat de o profundă ambiguitate. Pe de o parte, în lipsa oricăror structuri de asistență socială, desființate de utopia marxistă care pretindea, cel puțin în principiu, că a desființat răul social, plăgile sociale — psihiatria a jucat un anumit rol de protecție a individului persecutat și covîrșit de nenorocire. Psihiatria era într-adevăr, în condițiile de precaritate extremă a vieții materiale, un loc de odihnă și chiar de pace. Spitalele psihiatrice permiteau multor oameni care atinseseră limita suportabilului să respire. Ea acorda pensii de boală și scotea din circuit pe cei pe care „modul de producție socialist" îi alienase cu totul. Ea era principala, dacă nu singura, supapă de siguranță în circuitul social încărcat la maximum al „cetății totale". Dar, în același timp, odată atribuită această funcție de reglare, psihiatria trebuia să ispășească într-un anume fel. Prin actele sale caritabile, întotdeauna situate la limita legalității, psihiatrul devenea șantajabil — și puterea nu se sfia să practice șantajul. Psihiatria prin urmare era la cheremul puterii, devenea, în condiții bine determinate, instrumentul ei, legat prin mii de fire, vizibile dar mai ales invizibile, de organele acesteia. Internările psiho-politice nu erau decît partea cea mai spectaculoasă a unei piramide din care făceau parte multe alte abuzuri: în situații de conflict între deținătorii autorității și oamenii de rînd, trebuie s-o spunem cu regret, de mult prea multe ori psihiatria și psihiatrul se situau de partea celor dintîi.

Este regretabil că nu există încă o luare de conștiință destul de clară în această privință. Luările de poziție ale multor psihiatri sînt de o ciudată moliciune. Ele scot în evidență funcția protectipă a psihiatriei în acești ani — a cărei existență noi nu o negăm, dar care era, fără îndoială, contrabalansată de complicitatea la care ne-am referit în rîndurile de mai sus.

Antecedentele pe care le-am descris cheamă la o reformă. Ea nu poate fi o jumătate de reformă, ci trebuie să fie una adîncă. Există azi prilejul ca psihiatria românească, regîndindu-se pe sine, să aducă și o contribuție însemnată la reforma psihiatriei în genere. O astfel de ocazie nu trebuie ratată.

Ne propunem să schițăm aici cele trei axe în lungul cărora s-ar putea înfăptui această reformă. Nu vrem să fim greșit înțeleși — nu propunem acum un plan administrativ ci mai mult un nou proiect pentru o gîndire psihiatrică bazată pe doctrina drepturilor omului. Axele sînt: libertatea, respectul personalității și solidaritatea. Să le examinăm pe rînd.

dr. Ion Vianu

Libertatea

În orice societate modernă psihiatrul posedă o mare putere. El este investit cu autoritatea unui procuror sau a unui polițist devreme ce, printr-o simplă iscălitură, are calitatea de-a lipsi de libertate pe cel pe care îl judecă incapabil de-a o exercita.

Izvorul legitimității acestei puteri l-am văzut: psihiatrul este judecătorul rațiunii; el are calitatea de-a aprecia dacă un individ este înzestrat cu gradul necesar de rațiune pentru a rămîne liber sau nu. Corolarul necesar al primatului rațiunii este că omul lipsit de ea poate deveni „periculos pentru alții sau pentru el insuși". În fiecare om se ascunde o fiară care este eliberată atunci cînd dispare cușca de fier a cugetului.

De fapt ființa umană este mai puțin previzibilă decît ar lăsa să întrevadă această schemă. Majoritatea „nebunilor furioși" nu sînt realmente primejdioși, în timp ce opinia publică și mijloacele de informație sînt periodic zguduite de evenimente în care alți nebuni, mai puțin furioși în ochii psihiatrilor, se dedau la acte criminale — de pildă suprimîndu-și nevasta și copiii și sinucigîndu-se. Trebuie să o recunoaștem: psihiatria apreciază prea global periculozitatea și, *din această cauză*, nu are criterii cît de cît științifice pentru a recunoaște și a preîntîmpina crimele și delictele. Iar rapoartele de expertiză rămîn — mai mult sau mai puțin — frumoase compoziții literare.

Rezultă că, de fapt, metodele de constrîngere în psihiatrie își ating rareori scopul și că o majoritate de bolnavi mintali sînt inutil internați cu forța în așezămintele psihiatrice.

Puterea acordată de societate psihiatrului nu este de fapt o înlesnire adusă acestuia în activitatea lui, ci o frînă, o modalitate de deformare a ceea ce ar trebui să fie realmente izvorul autorității sale. Căci societatea *așteaptă* de la specialistul bolilor mintale să aplice forța și această așteptare deformează în realitate metoda sa. Să ne imaginăm numai o clipă că puterea psihiatrului de-a închide bolnavul ar dispare. El ar fi nevoit în acest caz, pentru a-și putea exercita profesia, să dezvolte alte metode decît cele ținînd de constrîngere. Ar trebui să aibă o mare putere de sugestie (fără ca amenințarea să joace vreun rol) și în special un tip de *autoritate blîndă* pe care forța juridico-polițistă ce-i este atribuită îl împiedică de fapt să și-o educe.

Legile care guvernează internările forțate ale bolnavior mintali nu diferă foarte mult de la o societate liberală de tip occidental la una totalitară. Practica noastră, desfășurată timp de mai multe zeci de ani, mai întîi într-o dictatură comunistă și apoi într-una din societățile cele mai democratice ale Europei, ne-a convins că nu structura legilor este determinată pentru libertatea bolnavului psihiatric, ci ambianța generală de libertate (sau de absență de libertate) a societății. Într-un stat de drept și de respect al libertăților individuale, chiar cu un cadru legal relativ sever pentru bolnavii mintali, numarul și gravitatea măsurilor de tip represiv vor fi mult mai reduse decît într-un stat totalitar. În România s-a vorbit mult, în ultima vreme, despre necesiatea unei noi legislații psihiatrice. Noi nu negăm însemnătatea ei, dar credem că hotărîtoare pentru bolnavul mintal sînt respectul pentru libertatea individului în genere precum și ansamblul legilor și măsurilor în vigoare. Cînd o societate pășește pe calea democrației, cînd violarea drepturilor omului diminuează global, crește și respectul față de bolnavul psihic.

Dacă încercăm acum să ne ocupăm, așa cum am făgăduit, de aspectele propriu-zis terapeutice ale libertății (sau absenței de libertate), vom descoperi că cea de pe urmă (absență de libertate), are mult mai multe efecte negative decît are cea dintîi efecte po-

zitive. Majoritatea violenţelor, a actelor de agresivitate ale bolnavilor, spre exemplu psihotici, au un caracter *mimetric*. Nu are atîta importanţă de unde începem să urmărim cercul vicios. Dacă pornim, spre pildă, de la bolnav, vom descoperi că agresivitatea lui declanşează pe cea a mediului ambiant care la rîndul ei o intensifică pe cea a bolnavului etc... Circuitul acesta e un fel de dat antropologic fundamental pe care René Girard l-a numit *rivalitate mimetică* şi care, ca atare, e greu de influenţat. Aici ar trebui însă să intervină disciplina medicală care se numeşte psihiatrie. Rolul ei ar trebui să fie acela de-a întrerupe circuitul în acceleraţie al rivalităţii mimetice instaurînd un tip de răspuns non-violent, non-constrîngător, rezervînd represiunea unui foarte mic număr de cazuri extrem de grave şi de urgente. Este un mijloc terapeutic simplu şi eficace pe care psihiatria îl ignoră teoretic deşi în practică îl aplică totuşi dar pe o scară cu mult prea restrînsă.

Respectul personalităţii

S-a scris foarte mult despre progresul eminent pe care apariţia noilor droguri psihotrope — începînd din 1952 — l-a adus în îngrijirea bolnavilor mintali. Dacă vrem însă să rămînem obiectivi, trebuie să spunem că medicamentele, prin ele însele, aduc tot rău cît şi bine. Factorul real de îmbunătăţire este, evident, utilizarea judicioasă a medicamentelor.

Criteriul pe care s-a bazat prescrierea psihotropelor a fost ceea ce s-a numit „simptomul-ţintă". Fiecare medicament are o acţiune electivă asupra unui anumit simpton şi fiecare simptom din psihiatrie beneficiază cu prioritate de efectul anumitor medicamente. Aceasta este o constatare farmacologică şi clinică. Concluzia terapeutică ce a fost trasă nu este însă cu necesitate cea mai justă: încă de la începuturile ultimei „revoluţii psihiatrice" şi-a făcut din ce în ce mai mult loc ideea că adevăratul scop al terapeuticii bolilor mintale este să facă să dispară simptomele. Un fel de *radieră* psihologică face să dispară anxietatea, insomniile, ideile delirante, halucinaţiile etc...

Este sigur că, în parte, acest punct de vedere e justificat: în măsura în care simptomele sînt un izvor de suferinţă eliminarea lor apare ca un scop major al terapiei.

Imediat însă apar obiecţii: mai întîi, faptul că medicamentele generează efecte „secundare". Termenul însuşi de secundar arată că, în concepţia psihofarmacologică, este vorba de fenomene, desigur indezirabile, dar cu care la urma urmelor trebuie să ne acomodăm avînd în vedere caracterul binefăcător al efectelor „primare". Este oare sigur că o astfel de propoziţie este întru totul valabilă? Sindromul de pasivitate generat de neuroleptice, pentru a nu lua decît un singur exemplu, este o trăire psihică extraordinar de penibilă. Însă mulţi psihiatri, în special dintre cei care nu au o formaţie şi o gîndire psiho-dinamică, ţin foarte puţin seama de marele handicap generat de sindromul de pasivitate.

Faptul că teoria simptomului-ţintă a devenit un fel de reper în conducerea tratamentului psihiatric lasă de-o parte observaţii şi teorii clasice condamnate totuşi să rămînă în afara procesului de decizie terapeutică. Pentru a lua un exemplu, ne vom referi la psihoza zisă schizofrenică unde există un defect fundamental, o modificare sau chiar o constituţie originară a personalităţii. Faptul că lumea este percepută ca ostilă, că [illegible]area principală a individului în faţa acestei ostilităţi este că el se simte zdrobit de ea ar trebui să conteze mai mult în ochii celui care îngrijeşte bolnavul decît faptul că el are cutare sau cutare simptom-ţintă (halucinaţii, idei delirante...) Logica tăvălugului simplificator al psihofarmacologiei este însă alta.

Termenul de schizofrenie înseamnă propriu-zis „minte spartă" (*schizo*, în greaca veche, însemnînd — mai degrabă decît tăiat după o linie regulată — crăpat în două, spart).

Terapeutica schizofreniei, aşa cum este ea concepută în majoritatea aşezămintelor de sănătate mintală din lume, pare să tindă către reconstituirea forţată a acestei minţi sparte în două după înlăturarea cioburilor inutilizabile care au rezultat din spargere (halucinaţii etc). Există cîteva locuri de elecţie în lumea psihiatrică în care o asemenea concepţie nu are curs. Ele nu sînt însă foarte numeroase şi nu determină doctrinele terapeutice dominante. În luarea de decizii terapeutice nu contează numai faptul că simptomul-ţintă este un concept simplificator, uşor de manevrat, ci şi cel că voinţa bolnavului, acea naturală tendinţă de-a persevera în esenţa sa (despre care vorbeşte Spinoza) nu este în măsură suficientă luată în considerare.

Respectul personalităţii ar trebui să fie elementul central în elaborarea concepţiei terapeutice. El trebuie să pornească de la considerarea unui dublu parametru: 1) suferinţa trebuie eliminată sau diminuată şi 2) această eliminare nu trebuie să se facă împotriva datelor fundamentale ale personalităţii (de pildă „setingul" paranoid: „lumea este ostilă") ci prin încercarea de-a modifica acest seting în sensul dorit (în exemplul nostru relativizînd sentimentul de ostilitate).

Nu am vrea să lăsăm impresia că ne referim aici numai la problema psihozelor cronice. Vom lua un alt exemplu, cel al depresiunii. Se ştie că medicaţia antidepresivă nu vindecă depresiunea ci numai acoperă simptomele ei. Cu toate acestea reapariţia simptomelor după întreruperea medicaţiei este botezată „recidivă". În realitate, nu este vorba de o recidivă propriu-zisă, ci de continuarea aceleiaşi suferinţe, ascunsă un timp sub vălul terapiei.

Însăşi noţiunea de periodicitate, aproape o dogmă sacrosantă în psihiatrie, are un puternic parfum ideologic. Nu ar fi mai bine să vedem în fenomenologia maniaco-depresivă o adevărată dialectică internă a speranţei şi a disperării, a „seriosului" purtător de moarte şi a jocului? Terapeutica de fond ar consista în a permite subiectului să elaboreze această dialectică către o anumită soluţie de echilibru (totdeauna dificilă se înţelege) mai degrabă decît să fie proclamată un fel de inexorabilă fatalitate biologică pe care, în ciuda miilor de lucrări de laborator, nimeni nu a putut-o dovedi? Vrem să fim bine înţeleşi: nu sîntem împotriva tratamentelor biologice. Dar o logică sănătoasă ar tinde să le subordoneze unei considerări mai atente a particularităţilor persoanei subsumate desfăşurării ei în Timp.

S-ar putea reproşa unor asemenea concepţii caracterul lor elitist. Pe de o parte, pentru a le aplica este nevoie de un mare număr de psihiatri foarte bine formaţi, la curent cu teoriile psiho-dinamice. Pe de alta, publicul psihiatric — adică cei care beneficiază de îngrijire — are nevoie de o anumită formaţie pentru a fi accesibil la metoda propusă. Dar nu este o astfel de argumentare un alibi? Nu e oare momentul să se întreprindă în instrucţia de specialitate dar şi faţă de publicul (real sau potenţial) ceva care să tindă măcar către direcţia cea bună? Şi nu este o societate mult timp apăsată de totalitarism cel mai bun teren de unde poate porni o gîndire ceva mai radicală?

Solidaritatea

Oricît am fi de încrezători în puterea pe care respectul faţă de fiinţa umană, cultul libertăţii ei şi — în cele din urmă — ştiinţa pot s-o aibă în a diminua suferinţa psihică (şi orice suferinţă) nu rămîne mai puţin adevărat că boala mintală este foarte invalidantă şi că un mare număr din cei atinşi de ea rămîn, pentru tot restul vieţii lor sau, în orice caz, pentru mult timp, nişte fiinţe diminuate, cu posibilităţi reduse de adaptare. Rezultă din aceasta că bolnavul mintal este în drept să aştepte de la comunitatea socială un anumit ajutor.

Există o mare deosebire între felurile în care ajutorul este conceput — în timp şi spaţiu. Ajutorul *filantropic* presupune ideea că cel ajutorat nu îl merită şi că numai frumuseţea interioară a celui ce-l acordă serveşte drept justificare a lui. Dimpotrivă, într-o societate bazată pe *solidaritate*, ajutorul acordat celor mai slabi sau mai inutili este partea nucleară a ideologiei prin care ea funcţionează.

Nu cunosc un principiu mai antipatic decît cel cu care am fost timp de decenii intoxicaţi: „Cine nu munceşte nu mănîncă". Acesta ar trebui să ducă la ideea că munca nu este o plăcere, ci doar o sumbră obligaţie care, neasumată, duce la moarte prin înfometare. Deşi va trece încă mult timp pînă ce pentru toată lumea munca va deveni o voluptate încetăţenirea principiului de mai sus duce fără putinţă de ocolire la sclavie şi la moarte socială, aşa cum s-a văzut în patruzeci şi cinci de ani de construire a „socialismului real". Valoarea omului nu este determinată de „utilitatea" lui ipotetică, ci este un bun în sine care trebuie protejat în orice condiţii. Există o anumită obligaţie morală care face că cei mai puţin favorizaţi trebuie să facă obiectul protecţiei maxime în numele unui principiu de solidaritate ce nu trebuie să se dezmintă.

România şi-a cîştigat o tristă reputaţie atunci cînd lumea a descoperit, după evenimentele de la sfîrşitul anului trecut, oroarea copiilor abandonaţi, oroarea „caselor copilului" şi a „căminelor-spital" risipite pe tot teritoriul ţării. Este adevărat că toţi românii au suferit de mizerie şi de împietrirea morală care au fost proprii regimului ceauşist. De ce ar fi fost soarta copiilor mai bună atunci cînd toţi cetăţenii României au suferit de pe urma vieţii în „comunismul de lagăr" preconizat şi aplicat de dictatură? Dar ceea ce este în cauză azi nu este în primul rînd existenţa acestor zone de oroare maximă în sînul ororii medii, ci faptul că nu se schiţează pentru moment o reacţie de solidaritate în proporţie cu nenorocirea celor mai nenorociţi cetăţeni ai României. Se contează tot pe sprijinul material al străinătăţii — ceea ce presupune şi faptul că ea — străinătatea — trebuie să se şi emoţioneze în locul nostru.

Şi totuşi cei care trebuie să se mobilizeze sînt în primul rînd români. Am arătat în alt loc că este imperativă întemeierea unei *Fundaţii naţionale pentru ajutorarea copiilor — victime ale dictaturii* şi că este drept ca această instituţie să fie finanţată din fondurile fostei gospodării de partid. Cei care au profitat cel mai mult trebuie să plătească celor care au suferit cel mai mult!

Dar considerarea acestei sumbre realităţi trebuie să ne ducă şi către elaborarea unor principii. Handicapul mintal nu a constituit niciodată — şi în România mai puţin decît aiurea — o prioritate. Şi o societate nu se poate constitui ca una umană atît timp cît nu se apleacă cu un maximum de grijă către cei mai nenorociţi. Este nevoie ca perspectivele să se răstoarne şi începutul poate că nici nu a fost făcut. Este nevoie ca sentimentul de inutilitate care se asociază cu handicapul mintal („tot nu se pot vindeca") să dispară. Scopul îngrijirii este unul singur: acela de-a face viaţa celor suferinzi mai bună, acela de-a paria pe o fericire posibilă. Să nu uităm ce capcană conţine cuvîntul „in-curabil". El înseamnă „ne-vindecabil" dar şi „ne-îngrijibil". Şi foarte uşor se poate ajunge la o alunecare de la primul sens către cel de-al doilea.

Va trebui deci să existe cel puţin două demersuri paralele: unul constă în educarea publicului în genere şi în sensibilizarea lui la realitatea dureroasă a handicapului şi la promovarea solidarităţii. Al doilea este cel al formării personalului specializat, un efort despre care nu serveşte la nimic să spunem că va dura mult timp şi care trebuie început imediat.

Psihiatrie şi antipsihiatrie

Poate că mulţi vor considera toate (sau o parte din) ideile expuse mai sus ca aparţinînd sferei antipsihiatriei. În ceea ce ne priveşte, sîntem hotărîţi să ne apărăm împotriva unei atari aprecieri.

Esenţa antipsihiatriei este negarea existenţei bolii mintale. Toate aserţiunile ei decurg din acest postulat.

Pentru noi, conceptul de boală mintală rămîne cheia de boltă a oricărei acţiuni în favoarea omului suferind. În primul rînd din pricina a ceea ce Minkowski a desemnat drept „dimensiunea practică a existenţei". Suferinţa cheamă îngrijirea, cheamă vindecarea şi are, prin urmare, o dimensiune medicală care nu poate fi înlăturată.

În al doilea rînd, boala mintală are o configuraţie particulară, este o realitate antropologică ce se distinge de alte evenimente ale vieţii subiective şi ale acţiunii omului în lume. Deşi este învecinată cu alte fenomene psihologice ca spaima, visul, doliul, sărbătoarea, ea se constituie ca o ruptură în continuitatea existenţei, îndeajuns de remarcabilă pentru a fi deosebită ca o entitate aparte. Iată numai cîteva din motivele pentru care psihiatria merită să existe.

Dar psihiatria este întotdeauna cea a unei epoci şi poate să se găsească în urma epocii pe care o trăieşte sau, dimpotrivă, înaintea ei. Din nefericire, prea adesea psihiatria s-a găsit în urma epocii atunci cînd ea putea fi un laborator de idei şi, mai ales, de practici sociale. În orice caz, e un reproş care nu se poate face lui Pinel: el a făcut din psihiatrie un moment al revoluţiei moravurilor timpului său.

În psihiatria românească se întîlnesc două tipuri de reacţii în considerarea trecutului recent. Una este defensivă şi pare să spună: „Nu a fost chiar aşa de rău; psihiatria a fost aşa cum a fost toată societatea românească". Celălalt discurs spune: „Tocmai pentru că psihiatria a fost un fel de model redus al unei societăţi totalitare şi decadente este nevoie să încercăm aici ceea ce încă nu s-a încercat aiurea — să promovăm un model de îngrijire întemeiat pe respectul demnităţii umane, pe libertate, pe solidaritatea cu cei în suferinţă". Este, printre altele, o provocare, o mănuşă pe care ne-o aruncă veacul şi pe care sîntem obligati s-o ridicăm

Prezidiul: de la stînga la dreapta dr. Dragoş Nicolescu, prof. dr. Victor Săhlean, dr. Ion Vianu

Dr. Valeriu Țuculescu: SEC
ÎN HALAT ALB ȘI CONTRIBUȚIA LOR L

Thomas Mann: „ Teroarea îi doboară pe oameni, le distruge caracterul, face din ei ipocriți, înspăimîntați și delatori distruși de rușine. Îi face vrednici de dispreț și de aceea și iubesc într-atît teroarea cei ce disprețuiesc pe oameni." România a ieșit din cel de-al doilea război mondial abia în decembrie 1989 și această afirmație care aparține lui Marin Sorescu nu e deloc o figură de stil pentru că timp de decenii românii au trăit o adevărată stare de asediu: asediul organizat de putere împotriva propriului popor, propunîndu-și parcă să-l anuleze nu numai fizic dar și intelectual. Iar în buna tradiție marxistă s-a pornit de la încercarea de a rezolva problemele economice. În ce fel? Fiecare trebuind să satisfacem în mod egal două exigențe opuse: producție cît mai mare și un consum cît mai mic, ceea ce este potrivnic însăși naturii umane. S-a dovedit în schimb că poate fi impus prin coerciție, deci printr-un raport tipic de comandă-executare. Pentru a deveni operațional, un asemenea raport are totuși nevoie de o ambianță socială adecvată. Oamenii nu pot fi forțați să lucreze cît mai mult consumînd cît mai puțin decît împiedicîndu-i să gîndească liber, să se asocieze etc. Cu alte cuvinte coerciția generalizată nu poate deveni operațională fără ca drepturile individuale și de grup să fie practic anulate. Antidemocratismul societății comuniste își are astfel principala sferă de acțiune dincolo de politic, iar domeniul cel mai relevant în acest sens este domeniul sanitar în care România ar trebui să fie privită nu ca un caz printre altele ci ca un caz tehnic. Cîteva exemple: ani la rînd s-au măsluit datele privind indicatorii demografici, de morbiditate, de activitate sanitară, număr de personal și unități, baza materială etc. Din 1985 printr-un decret nedat publicității dictatura a interzis chiar și obișnuita transmitere a datelor de statistică sanitară către Organizația mondială a sănătății. După cum a apelat și la metode diversioniste prin care personalul medical era considerat principalul vinovat al îmbolnăvirilor, al mortalității infantile și altele și fiindcă numărul cazurilor de boli infecțioase și profesionale sau a zilelor de concediu medical a devenit criteriul de salarizare pentru personalul sanitar întreaga rețea medicală a fost cu buna știință împinsă la necinste. Un exemplu ar fi, cunoscuta „boade diareică" sub care se ascundea adesea și holera. După o ameliorare imediat după război, starea de sănătate a populației României a cunoscut în ultimele două decenii o deteriorare progresivă, evidențiată prin creșterea morbidității și a mortalității prin numeroase afecțiuni.

Sau, dacă în ultimii zece ani, în treisprezece țări europene mortalitatea prin cardiopatie ischemică a scăzut, în România în schimb ea a sporit cu 52%. Și dedecesul prin boli cerebro- vasculare s-a micșorat în țările Europei, în schimb în România, pentru aceeași perioadă el a crescut cu 27% și nu trebuie trecut cu vederea ca multe din decesele diagnosticate drept gripă, pneumonie, etc. au survenit în special iarna sau la începutul primăverii din cauza frigului, înfometării și lipsei aproape totale de medicamente. O corelație directă între decizia politică și starea de sănătate se regăsește și în mortalitatea maternă. Astfel, prin decretul 770 din 1966 se interziceau întreruperile de sarcina pînă la vîrsta de 40 de ani, decizie suplimentată ulterior de noi măsuri coercitive care permiteau avortul numai după vîrsta de 45 de ani a femeii sau numai dacă femeia avea cinci copii în îngrijire. Care a fost tributul unei asemenea legislații absurde în cei aproape douăzeci și trei de ani de aplicare? Peste nouă mii de femei decedate și peste douăzeci de mii de copii orfani. În pofida creșterii numărului de îmbolnăviri, dictatura a pretins în continuare scăderea obligatorie a numărului zilelor de concediu medical, număr care a fost trecut în planul de stat, decizie unică în lume. Astfel, dacă în anul 1988 s-a ajuns la 582 de zile la suta de salariați, guvernul a fixat pentru anul 1989 un indice obligatoriu de 400 de zile, acest indice în Ungaria și fosta Republică Democrată Germană fiind de circa 2.000, iar în Uniunea Sovietică și Cehoslovacia în jur de 1.500. Mai grav a fost totuși faptul că s-au găsit și în această direcție medici, nu doar colaboratori cu puterea, dar și cu malefica inițiativă. În permanență fie spus, unii dintre ei mai ocupînd și astăzi posturi importante de conducere. Asemenea medici, cu moralitatea precară și adesea cu pregătire profesională sumară, s-au angajat într-o acțiune ilogică pentru că nu poți planifica boala, dar și antiumană, adevărată crimă pe plan național ale cărei consecințe nu le cunoaștem încă și nici măcar nu le putem imagina. În această cursă continuă de mișcare a numărului zilelor de concediu medical au existat astfel medici care și-au obligat colegii din subordine, prin presiuni, șantaj, amenințări etc. să trimită la muncă bolnavi cu afecțiuni febrile, sau cu decompensări ale unor funcții importante. Să ne mai mirăm că în România,în ultimul timp, se semnalează o creștere îngrijorătoare a incidenței bolilor psihosomatice, a stărilor depresive și, mai ales, a depresiilor mascate? Fără să mai vorbim de explozia tulburărilor de personalitate și chiar de triplarea incidenței psihozelor.

Psihiatria, cutie de rezonanță a ideologiei politice oficiale !

În cadrul medicinei românești din anii dictaturii cea mai ocultă specialitate rămîne totuși psihiatria, această cutie de rezonanță a oricărei ideologii politice oficiale, barometru al sistemelor politice și totodată al vieții spirituale.

...Se confirmă că foarte mulți, de ordinul miilor, au fost internați în spitale de psihiatrie avînd motivație politică, internări individuale sau tip campanie, cu ocazia congreselor și conferințelor de partid a vizitelor prezidențiale și competițiilor cultural-sportive. Iar cum dictatorului i-au plăcut în mod deosebit aniversările, numai în București ajungeau să fie internați fără temei legal, de cîteva ori pe an, mii de persoane. Printre ei se găseau atît bolnavi psihici, dar care nu necesitau spitalizare, cît și oameni sănătoși însă indezirabili din punct de vedere politic. Cum se proceda: securitatea, în colaborare cu psihiatri corupți, un exemplu — doctor Constatin Gordos — responsabil al asistenței ambulatorii de psihiatrie din București alcătuiau o listă cu cei ce trebuiau internați rapid. Bunăoară, pentru Spitalul Gheorge Marinescu din București cu cîteva zile înainte de un eveniment politic mai important se făcea o adevărată mobilizare a forțelor: externarea în masă a bolnavilor din secțiile de prihiatrie în vederea eliberării a cîtorva sute de locuri, plasarea de paturi pliante chiar în spațiile de trecere, nominazarea personalului sanitar de încredere pentru aplicarea tratamentelor, suplimentarea cantităților de medicamente psihotrope și chiar asigurarea pazei pe secții de către securiști înarmați. Obișnuit, viitorul internat era ridicat cu forța, desori de pe stradă de un echipaj cu un infirmier al spitalului, și cu un securist în halat alb și transportat apoi la camera de gardă a spitalului. Dacă persoana vizată se opunea era imobilizată în cămașă de forță și cătușe. Așa era dusă în secția unde i se administrau imediat, indiferent de reacția ei, adesea chiar în prezența securistului, doze masive de medicamente psihotrope sub forma de cote și nu oricine avea voie să administreze aceste medicamente. Cu cîteva zile înainte de lansarea acțiunii, directorul spitalului — doctorul Angheluță, omul securității — dădea dispoziții la raportul de gardă, șefilor de secție, de a aplica citez „toate măsurile terapeutice și de pază pentru a fi liniște." Astfel s-au administrat doze toxice pînă la pierderea controlului sfincterelor, numeroase persoane ajungînd să prezinte intoxicații medicamentoase, sindroame neuroleptice și alte complicații. Fac această

precizare deoarec
psihiatri, inclusiv
psihiatrie din Bu
talul Gheorghe Ma
nu au cunoștință
nări. Scenariul in
avea mai multe v
oponentul politic
inte de spitalizare
interogatoriu înt
liție ori de secur
două de cercetăr
odihnă și hran.
spital. Neglije
tonusul fizic și
teau să sugereze
chiar unei suror
zate că se găsește
nav psihic. Deți
au mai existat și
cii, colaboratori
Interne, administ
dizidenți înainte
tora în spitalele
cadrul internări
regăsesc și cele o
nunțului din part
coleg de servici
jențele de proced
în colaborare cu
la lumină în pri
rile de protest p
refer la nenumăr
tru proteste îm
de către puter
elementare de m
locative, de pro
sistematizarea sa
proteste, în ma
adresate naiv o

Concluzii

Propuneri ale conferinței pentru drepturile omului, secțiunea psihiatrie

1. Stabilirea unui bilanț al abuzurilor psihiatrice de orice fel, inclusiv ale abuzurilor politice ale psihiatrilor.

2. Admiterea existenței unui pluralism științific și organizatoric ale activității psihiatrice în România, respingerea teoriei false a mondialismului psihiatric dar și conlucrarea cu diferite societăți ale psihiatrilor.

3. Elaborarea într-un spirit de largă colaborare a unor acte normative care să înlocuiască decretele 313/1980, art. 114 și 113, art. 142-152 din Codul familiei și care să cuprindă un statut juridic al bolnavului psihic în lumina principiilor Declarației Universale a Drepturilor Omului.

4. Crearea cadrului juridic care să permită reabilitarea morală, juridică și materială a victimelor abuzurilor politice ale psihiatriei.

5. Sublinierea importanței terapeutice a aplicării în practică a drepturilor omului.

6. Cercetarea științifică a „psihismului totalitar și posttotalitar" întemeiată pe cercetarea arhivelor și pe mărturia celor care au suferit de pe urma dictaturii.

7. În spiritul punctului 8 al proclamației de la Timișoara, se impune ca psihiatrii care au deținut funcții politice și administrative sub regimul ceaușist să se retragă din acest tip de funcții.

8. Psihiatrii și politologii reuniți la Timișoara socotesc de datoria lor să declare că soarta copiilor abandonați handicapați mintal sau normali, în număr azi de peste 120 000 constituie o gravă problemă de sănătate mintală care nu-i poate lăsa indiferenți. Solidaritatea internațională s-a manifestat de pe acum în privința lor, dar România nu trebuie să se sprijine numai pe ajutor străin. Este drept și important din punct de vedere moral ca țara întreagă să participe la îngrijirea și educația acestor copii care trebuie să atingă vîrsta maturității cu cît mai puține sechele ale sorții lor inumane. În această privință se impune crearea unei fundații naționale a copiilor-victime ale dictaturii. Este pe deplin întemeiat ca această fundație să fie finanțată din veniturile fostei gospodării de partid, în temeiul principiului că aceia care au profitat cel mai mult trebuie să-și plătească material culpa morală față de cei care au suferit cel mai mult.

(din Cuvîntul final citit de dr. Ion Vianu la încheierea comună a lucrărilor).

Generic

1. Între zilele de 26 și 28 octombrie s-a desfășurat la Timișoara o conferință internațională pentru drepturile omului. Conferința a fost organizată de către fundația Heinrich Boll și Comitetul pentru Drepturile Omului din România, sprijinit de Federația Internațională Helsinki pentru drepturile omului. Una dintre secțiunile acestei memorabile întîlniri a avut înscris pe generic „Psihiatria și abuzul psihiatric". Au luat cuvîntul dr. Adriaanvan ES (Olanda, fundația Johannes Wier pentru sănătate și drepturile omului), Dr. Ion Vianu și Laszlo LUKA (Elveția), Dr. Valeriu Țuculescu (București), prof. dr. Victor Săhleanu, dr. P.S. David (Timișoara), dr. Dragoș Nicolescu, și alții. A lipsit, deși înscris în program, dr. Mircea Lăzărescu. Nu a fost invitat dr. V. Predescu, cel care încă mai conduce Spitalul 9 din București ba chiar reprezintă psihiatria românească în străinătate. În 1977 ca și acum prof. dr. V. Predescu afirmă că în România nu a existat și nu există abuz psihiatric.

2. Regimul comunist a distrus încrederea bolnavului în medicul său. Și lucrurile nu s-au remediat decît parțial după revoluție. Nu mai departe de luna iunie, poliția a ridicat un bolnav cu risc mare cerebral și renal — Marian Munteanu — dintr-un serviciu de terapie intensivă. Mai neplăcut este că medicii s-au lăsat impresionați de uniforma polițiștilor și de agresivitatea procurorilor — și au făcut forme de ieșire, au dat aparență legală unui abuz. (Dr. Dragoș Niculescu).

3. Marxismul și psihanaliza. Marxismul avea oroare de ceea ce în terapia psihanalistă este extrem de important: anume individualitatea și individidualizarea. Terapia psihanalitică nu este ca vaccinarea de masă care s
grup oricît de nu
și terapia analit
vid și pe indivi
ce a făcut mai
cialismul marxis
cercarea de a s
tatea și difere
(Prof. dr. Victo

4. Două asociați
România. Interp
trebat ce părere
tenta a două a
ale psihiatrilor
anu a răspuns
sînt șapte asem
Valeriu Țuculesc
conducerea unei

ŢII

NIŞTEA NOASTRĂ

de partid de la care se aşteaptă dreptate. Nenumărate sînt şi exemplele în care procuratura şi justiţia determinau internarea diversionistă a unor persoane ce încercaseră să treacă frontiera, persoane condamnate cu ceva mai multă ingeniozitate, ceea ce face şi azi mai greu de demonstrat unele cazuri de încălcare a eticii medicale. Bunăoară, dacă unii protestatari erau internaţi în secţii de acuţi, alţii erau duşi în secţii de cronici, departe de domiciliul lor. În asemenea secţii, uneori, chiar fără să li se administreze tratamente dure, aceşti oameni, stînd săptămîni sau luni alături de bolnavi grav deterioraţi ajungeau să prezinte simptomatologie reactivă de împrumut. Iar la toate acestea se adaugă o spaimă inoculată tot timpul, din păcate chiar de unii medici, o neîncredere nu numai în rostul protestului lor politic, dar chiar şi în propria lor normalitate. Aşa se explică tăcerea multor persoane care după internări în spitale de psihiatrie trăiesc şi astăzi un sentiment de culpabilitate, asemenea multora dintre acei ce au fost în lagărele naziste. Tăcerea victimelor se explică şi prin faptul că odată internate, unele persoane dizidente au fost susţinute de psihiatri prin diagnostice mai grave ceea ce le-a conferit o anumită imunitate penală, lor şi familiei, asigurîndu-li-se totodată o pensie. După revoluţia din decembrie am primit asemenea confesiuni în care oamenii mă întrebau cu durere: să spun adevărul despre boala mea psihică sau să tac şi să-mi păstrez pensia?

Comisia de cercetare a abuzurilor întîrzie să se constituie

Se mai ridică şi o altă problemă, cea a marilor foşti dizidenţi. Deşi internaţi în spitale de psihiatrie ei nu vor să dea publicităţii această situaţie datorită fricii de a nu fi şi astăzi anatenizaţi printr-un diagnostic impus. După cum mai este şi neîncrederea şi în psihiatrie şi în psihiatri, iar această reticenţă este mai mare din partea unor persoane cu convingeri religioase interzise pînă nu demult. Considerate bolnave psihic asemenea persoane nu protestează nici astăzi împotriva unui diagnostic precum psihoza delirantă cronică sistematizată pe temă religioasă sau psihoza disociativă. În consecinţă, se prelungeşte şi după Revoluţie o nedreptate impusă de către puterea comunistă şi totodată persistă interpretările greşite ale unor psihiatri. Consecinţa unui nivel cultural precar care mai confundă credinţele religioase tradiţionale cu delirurile mistice în cadrul psihozelor. O bună parte din psihiatria românească din timpul dictaturii pare să-şi fi stabilit astfel perimetrul între două suficienţe: o suficienţă de ştiinţă şi alta de conştiinţă. Recunosc, este o afirmaţie gravă, dar, reţineţi, nu generalizatoare. Care au fost totuşi consecinţele unor asemenea abuzuri ce vin să contrazică însăşi menirea profesiei de medic, un răspuns documentat, pornit de la fapte, a încercat să-l stabilească în ultimele luni *Asociaţia psihiatrilor liberi* din România, organizaţie profesională, opusă prin idealuri şi metode Asociaţiei psihiatrilor români, forma deghizată de prelungire în profesie a unui *status quo* comunist. Da, concomitent cu restabilirea adevărului, Asociaţia psihiatrilor liberi îşi propune şi o deschidere nouă, modernă în specialitate, de asemenea, regenerarea morală pentru care avem neapărat nevoie de sprijinul întregii societăţi româneşti. Ne confruntăm în continuare cu nenumărate piedici, de la şicana şi rea voinţa din partea unor psihiatri corupţi pînă la dezinteresul mascat de vorbe amabile şi promisiuni ale Ministerului Sănătăţii. Bunăoară, nici pînă în prezent Ministerul Sănătăţii nu a organizat echipe de cercetare în provincie a situaţiei internărilor abuzive, acţiune propusă în mod repetat de Asociaţia noastră şi mă refer nu numai la spitalizările cu forţa din timpul totalitarismului comunist, dar şi la internările de după revoluţia din decembrie 1989 despre care avem neliniştitoare ecouri. Astfel încît te poţi întreba dacă în problema elucidării şi în acelaşi timp a excluderii abuzurilor politice în psihiatrie s-a realizat ceva după Revoluţie, o întrebare logică astăzi cînd mai persistă legislaţia ceauşistă care permite imixtiunea unor grupuri ostile de rezistenţă în însăşi stabilirea adevărului. Un exemplu: componenţa comisiilor ce se schimbă tot după criterii impuse de sus, ignorîndu-se din start însăşi ideea moralităţii profesionale, a celor angajaţi să-şi judece eventualele abuzuri. Ce se urmăreşte în fond printr-o asemenea atitudine? În primul rînd plasarea în derizoriu a unei realităţi trăite, ceea ce favorizează implicit posibilitatea comiterii a unor noi abuzuri, pentru ca, necunoscută, istoria riscă să se repete şi oare istoria nu se repetă şi în psihiatria de azi?

În concluzie, psihiatria românească are în primul rînd nevoie de regenerare morală, pentru că sigur au existat destui specialişti care nu au ştiut sau nu au avut curajul să se opună imixtiunii dictaturii în propria lor profesie. Încă din 1981, fiind inspector general în Ministerul Sănătăţii am denunţat, de exemplu cele peste şase sute de internări cu forţa efectuate în cîteva zile numai în Bucureşti cu ocazia unei întîlniri sportive internaţionale, internări pe care le-am comparat cu vînătoarea de vrăjitoare din Evul Mediu sau cu practici naziste. Nenumărate exemple de cinism politic cu repercursiuni asupra fondului vital al unui întreg popor nu fac altceva decît să afirme drepturile statului împotriva drepturilor individului, aspect specific totalitarismului, însă greu de înţeles de către o societate democrată. Aşa s-ar explica poate de ce atîţia ziarişti şi medici străini care vin astăzi la noi sînt tentaţi să facă aprecieri neliniştitoare privind, de exemplu, sănătatea mintală a populaţiei României. O apreciere care are o dublă deficienţă: întîi, permite generalizarea, apoi ignoră lanţul cauzalităţii deoarece dincolo de stresul fizic propriu-zis prelungit de-a lungul a cîtorva decenii dictatura comunistă a practicat şi una din cele mai subtile şi mai dure metode de siluire a spiritului, pornind de la un proiect în sine aberant — construirea omului de tip nou. Consecinţa: o psihopatizare progresivă, determinată mai ales de inducerea în rîndul populaţiei a fricii, sentimentului de culpabilitate şi a dublei conştiinţe, o conştiinţă oficială, de faţadă şi alta afirmată în familie sau într-un grup restrîns de prieteni. În paranteză fie spus, această adevărată schizofrenie socială trebuie înţeleasă, în ultimă instanţă şi ca o formă de supravieţuire pentru că marea bătălie a totalitarismului s-a desfăşurat cu precădere în perimetrul spiritului, puterea urmărind o alertare progresivă a individului, fiindcă se ştie că omul deteriorat suportă orice. Cum spuneam mai sus, consecinţa asupra spiritului uman, am folosit o terminologie, un termen de psihopatizare, prin aceasta aş înţelege o afectare a personalităţii, care a rămas nestudiată încă în condiţiile totalitarismului şi pentru care am propus denumirea de *psihosindrom al totalitarismului*, probabil reversibil. Un studiu psihologic în dinamică, efectuat de 757 studenţi în perioada 85—88, releva creşterea generală în ultimii doi-trei ani de facultate a gradului de inconstanţă şi labilitate în atitudini şi acţiuni, a discontinuităţii şi instabilităţii ţelurilor. După cum s-a constatat şi la două treimi dintre subiecţi prezintă simptomatologie nevrotică sau psihosomatică. Acest studiu psihologic, primul de acest fel în România, ale cărui rezultate nu au fost date încă publicităţii vine să ne întărească încrederea în conservarea sănătăţii psihice a unui popor lovit atît de greu de comunism.

Este nevoie, în mod imperios, de o unire a forţelor democratice, atît din ţară cît şi de peste hotare, pentru a schimba în primul rînd mentalitatea oamenilor, pentru că fără un asemenea larg front democratic, România riscă să devină un capital de coşmaruri, de ruşine şi remuşcări. Riscă să devină pentru întreaga lume cu adevărat civilizată doar un teritoriu al *nebuniei la pîndă.*

(Comunicare susţinută pe data de 27.X.1990 de către dr. Valeriu Ţuculescu, preşedintele Asociaţiei Psihiatrilor Liberi din România)

---

sociaţii, cu o singură excepţie, se află tot vechea gardă, care a tolerat sau chiar a patronat abuzurile, drept care colaborarea este aproape imposibilă. Ion Vianu a intervenit atunci, zicînd: „Şi apoi, ştiţi ce, domnule? Cînd faci un vin nou, nu-l pui într-un butoi vechi. Pentru că doagele pot plesni şi se strică vinul". Autorul interpelării a apreciat că prin acest răspuns doctorul Vianu şi-a precizat de fapt adeziunea la punctul opt al proclamaţiei de la Timişoara.

Nebuni eram cu toţii. Dr. Petru Ştefan David a prezentat cazul foarte interesant al unui fiu şi al unei mame persecutaţi de către poliţie care, la aşa-zisele solicitări ale vecinilor (ah, cei care aplaudă pe mineri, specia e mai veche) îi interna în mod abuziv în spitalul de psihiatrie Jebel. Întîia oară doctorul David a externat pe fiu, considerînd că acesta nu prezenta nici un pericol pentru nimeni, mai mult, fiind un om normal psihic, deşi un intelectual nonconformist. Primăria a trimis hîrtie spitalului că tînărul este încadrat în decretul 313, fiind deci considerat periculos, necesitînd spitalizare supravegheată şi tratament continuu. Situaţia a durat ani de zile. Medici mai puţin scrupuloşi au administrat psihotrope tînărului. Aceste a fugit de mai multe ori, adresînd plîngeri revistei Flacăra şi chiar comitetului central al PCR. Doctorul David nu ştie nici pînă în ziua de astăzi care fusese cauza persecuţiei. În acest moment s-a ridicat un tînăr din sală care a spus că abordarea chestiunii este greşită, cauza persecuţiei ar avea importanţă doar dacă ar fi vorba de un sistem represiv logic, discriminativ. El însuşi fusese arestat de Securitate fără nici un motiv, iar în decembrie, a subliniat el, Securitatea a arestat şi pe participanţii la revoluţie şi pe cei care treceau pe trotuare fără a face vreo diferenţă. Pentru un sistem nebunesc eram cu toţii nebuni potenţiali.

Omisiuni

Nebun este cel care luptă pentru dreptatea omului

Ce poate fi mai aberant, mai deplasat, mai nebunesc în fond, decît să aduni oameni din peste zece ţări pentru a discuta la Timişoara despre drepturile omului? Cu două zile înainte de liberalizarea preţurilor, într-un oraş mobilizat la cozi gigantice, cumpărînd ce îi este necesar ca şi ce nu îi este — pentru că mîine nu va mai putea — cîteva sute de persoane s-au încăpăţînat să ducă această discuţie, convinse, în fond, că efortul lor vizează normalizarea, ieşirea din patologic. Care ieşire? Pentru orice a arătat poporul român mai mult interes din dicembrie încoace decît pentru drepturile omului. Simţul pentru nedreptate al românului este atrofiat. Suferinţa altuia îl găseşte tocit după ani de suferinţă. Efortul de a-l trezi trebuie să fie prea mare, este forţat, reintră într-un alt unghi al patologicului. Nouă oameni în greva foamei, un tînăr de treizeci de ani pregătit să-şi dea foc: „Ne credeţi numai cînd murim". Dar, nici atunci. Nici atunci.

În linia frontului se discută cel mai greu despre război. În discuţia psihiatrilor multe idei nu s-au atins. Ion Vianu a vorbit despre paternalismul psihiatriei. Pornind de aici, se poate glosa mult pe ideea spitalului de psihiatrie ca şi centru de putere. Captator de informaţie esenţială, intimă. Modelator de dorinţă, voinţă. Etichetînd raţionalul şi iraţionalul: act demiurgic. Făcînd judecata clinică a miracolului uman şi artistic. (Analiza din „Procesul-verbal" de Le Clézio rezumă zona unde psihiatria devine putere din înţelepciune, unde îşi impune raţionamentul, depăşită fiind). Psihiatria, ca şi mecanica precuantică sau geometria euclidiană, aparţine unei singure părţi a universului, cea luminată. Nebunia aparţine celeilalte. Ele nu dispută acelaşi spaţiu. Întîlnirile lor sînt de graniţă. Ciocnirile lor sînt superficiale.

Psihiatria ca artă a controlului. Controlul altora. Puterea nu stă totuşi aici. Cei care visează la controlul altora sînt cei incapabili să se controleze pe sine. Cel care se controlează pe sine are controlul asupra altora chiar fără să vrea.

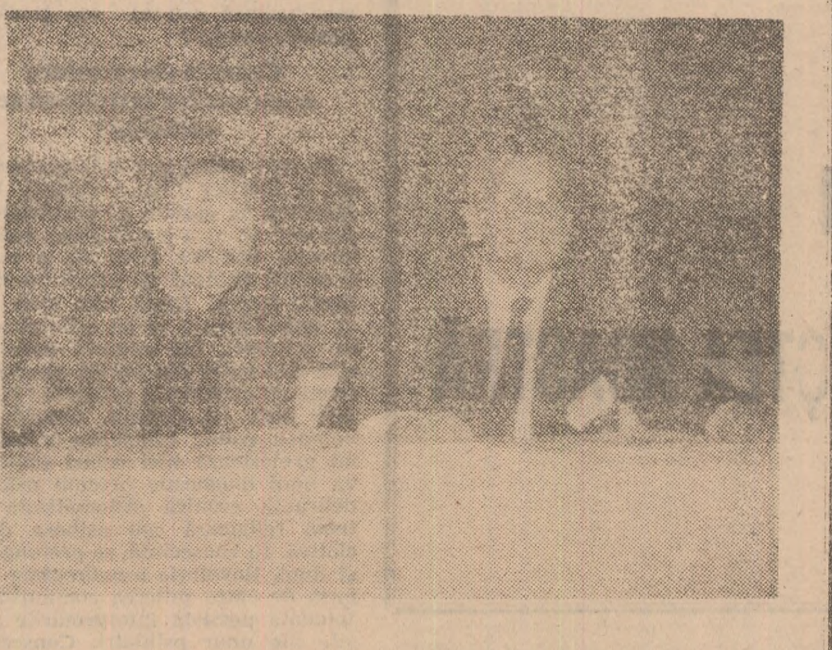
Psihiatria şi drepturile omului. Luptătorii pentru drepturile omului sînt nebuni. Rezumat brutal, simplu, eficace. Sfinţii, eroii închisorilor, dizidenţii. Raţiunea niciodată nu merge împotriva instinctului de conservare. Ea nu poate vindeca cinismul şi nici resemnarea. Nebunia însă, da.

Puterea finală. A Doua Fundaţie. Critica raţiunii practice — o nebunie minuţios organizată. Nu psihiatrii vor fi stăpînii universului. Ci psihiatrii nebuni, ca dr. Mathilde von Zhand, eroina lui Dürenmatt.

(pagini realizate de Alina MUNGIU)

Dr. Laszlo Luka: CREAREA „ȚAPULUI ISPĂȘITOR“ CA MECANISM DE APĂRARE: UZUL ȘI ABUZUL

Dr. Lászlo LUKA s-a născut în 1932 la Budapesta. In 1953 a fost condamnat cu încă cinci medici și studenți de medicină pentru conspirație împotriva statului și orînduirii socialiste. A fost eliberat în timpul revoluției maghiare în octombrie 1956. De atunci trăiește în Elveția. Lucrează ca psihiatru și psihanalist particular din anul 1970. Din anul 1976 este co-fondator și vicepreședinte al Societății Elvețiene împotriva abuzului psihiatric. Docent la Stanford și profesor adjunct la Californian State University of Hayword în perioada 1984-1985. Actualmente este consultant al secției psihiatrice a Facultății de Medicină din cadrul Universității din Geneva.

Dr. Laszlo Luka și dr. Ion Vianu

Dacă în secolul XXV se va mai vorbi despre secolul nostru, cu siguranță că Einstein și radioactivitatea vor fi invocate din punct de vedere științific; dacă se vor referi la istorie, va fi vorba despre cele două războaie mondiale, și de marea cotitură a dictaturilor către democrație. Dar dacă se va vorbi de istoria ideilor, cu siguranță că Freud va fi pomenit, descoperirea inconștientului și efectele acestei descoperiri asupra conștientului, ca și contribuția urmașilor săi, Adler, Jung și Szondi. Psihanaliza va suferi, ca toate celelalte sectoare, o masivă revizuire în timp: ceea ce va rămîne cu siguranță este complexul lui Oedip.

Povestea lui Oedip după Sofocle o cunoaște toată lumea. Acum încercați puțin să vă puneți în pielea tatălui care află că fiul său îl va ucide, se va culca cu mama sa, și, din cauza acestei mîrșăvii, tot orașul va fi distrus. Povestea ne spune că Laios nu a avut altă soluție și a trebuit să abandoneze copilul în voia soartei, cu picioarele străpunse, la îndemîna fiarelor sălbatice. Soarta a făcut ca acest copil să fie găsit de un păstor și crescut ulterior de regele Corintului ca moștenitor al său. Eu am citit istoria asta la vreo treizeci de ani, cu cinsprezece ani mai tîrziu decît Freud, deoarece pe timpul meu elina nu mai era, din păcate, obligatorie. Și am citit ceea ce copilul i-a spus mamei: „Mamă, am visat ceva extraordinar, ascultă: am făcut dragoste cu tine“ Iar răspunsul mamei din Sofocle era: „Mare lucru! Toți v... ...a asta“. Probabil că atunci cînd un geniu ca Freud a citit rîndurile acestea a avut revelația faptului că această dorință este universală, că toți băieții au complexul lui Oedip.

Dar să încercăm o altă lectură a acestei povești. Pentru că acțiunea lui Laios nu a fost altceva decît un abuz de putere. Și dv., care ați trăit într-un regim totalitar, știți de ce îi este în primul rînd: să nu fie detronat. Iar tuturor soților de ce le este frică? Să nu fie incornorați. Ce a făcut de frică unui despot cu puteri absolute, deci Laios pentru a preveni, pentru a se apăra de aceste două temeri? A găsit un țap ispășitor, ceea ce nu era poate o soluție rea. Pentru că și Laios fusese cîndva un băiețel și se simțise foarte apropiat de mama lui. În orice caz, afecțiunea mamei pentru noul ei născut avea să însemne o pierdere din afecțiunea de care se bucura pînă acum el, tatăl. Această teamă era imediată, spre deosebire de cea care viza pierderea puterii, care era îndepărtată în timp. Ne referim la pierderea puterii în fața prințului Oedip, atunci cînd aceasta avea să crească: căci teama de a nu pierde puterea în fața altor rivali exista probabil și atunci, în momentul nașterii copilului. După părerea mea, Laios a avut un complex de discriminare. Ce și-a spus? Copilul meu este un dușman, un asasin, incestuos, întreg orașul va suferi din pricina lui. După părerea mea Laios și-a eliminat fiul nu pentru că din partea acestuia l-ar fi amenințat o primejdie reală, ci pentru a se apăra de stress și de teamă. Aceste cazuri extreme le mai întîlnim și azi în așa-zisele cazuri borderliene (limită). O istorie asemănătoare se găsește de altfel și în Biblie, unde Avram a vrut să-l elimine pe fiul lui, Isaac. Noi psihiatrii cunoaștem multe cazuri dintr-acestea, chiar dacă fiul nu este, ca aici, complet eliminat, ci doar îndepărtat într-o formă sau alta. Ca pedopsihiatru văd adesea situații în care părinții vor să îndepărteze fiul într-un fel, și întotdeauna logica tatălui cînd vrea să-și expedieze fiul într-un internat sau să-l interneze într-un așezămînt psihiatric seamănă puțin cu logica lui Laios.

Dar să facem un salt pînă în timpurile noastre. Regele absolut și socialist care a fost Hitler a urmat aceeași schemă mentală atunci cînd a ajuns la concluzia că Strasser îi este dușman — era rivalul său în partid. A eliminat apoi SA-ul, apoi pe social-democrați, ca să nu mai vorbim de comuniști, în sfîrșit a ajuns la evrei. Și Hitler avea complexul de discriminare. În permanență trebuia să-și inventeze cîte un dușman. Și este în logica lucrurilor ca dușmanul la început imaginar, ideologic, să devină cu timpul dușman real, în urma persecuției. Gîndiți-vă la lupta de clasă. În Elveția, de exemplu, această luptă este mult diminuată. Există niște diferențe, pentru că unii oamenii se pricep și vor să muncească întotdeauna mai mult decît alții, și de aici diferența. Dar nu este necesar să-ți devină dușman cel care se îmbogățește prin mintea sau munca sa, și nici cel care rămîne din punct de vedere financiar o treaptă mai jos.

Firește, dacă eu mă întîlnesc cu un om care-mi povestește că vecinii îl persecută pe cutare sau cutare motiv, și la fel șefii sau familia, eu voi gîndi în mod necesar că mă aflu în fața unui schizofren paranoic. Cînd întîlnim asemenea persoană, conducem investigația în direcția angoasei sale, căutînd cauza fricii. Întrebarea analistului pentru Hitler sau pentru Laios ar fi fost: „Dar de ce ți-e frică de Strasser? Sau de ce ți-e frică de copilul tău?“ Dar din păcate atunci nu se putea merge la un psihoterapeut, ca astăzi. Azi orice individ de tipul lui Laios sau lui Hitler are acces, în țările civilizate, la cabinetul unui psihanalist și merge acolo în loc să se bată cu vecinul.

Dacă examinăm povestea noastră ca oameni civilizați, ne spunem că, în mod logic, copilul nou-născut ar fi trebuit să se bucure de protecție. Cred că atunci cînd de o parte este cineva puternic iar de cealaltă cineva slab, întotdeauna este nevoie de protecție Ideea aceasta se regăsește chiar și în Declarația Drepturilor Omului. De ce este necesar să protejăm omul în fața abuzurilor puterii? În viața cotidiană există adesea momente tensionate: nimeni nu reușește să respecte riguros nici măcar dialectica proprie permis-nepermis, ceea ce dă naștere unui sentiment de culpabilitate. Culpabilitatea este o sursă de dezechilibru. Una dintre descoperirile importante ale lui Freud a fost tocmai aceea că există mecanisme care încearcă să redreseze acest echilibru. Firește, înaintea lui Freud oamenii bisericii descoperiseră și ei că este necesară o cale pentru a vindeca această culpabilitate. Riturile de purificare există în mai toate religiile, ele sînt procedee de alungare a sentimentului culpei, de spălare a conștiinței. În fața divinității se fac promisiuni că greșelile individuale nu vor mai fi repetate. Dar în realitate vinovații fac în așa fel — cei de tipul lui Laios sau Hitler — ca să deplaseze vina asupra inocentului, asupra victimei lor, ceea ce, în cadrul mecanismelor de apărare, se numește **deplasare**. Altfel culpabilitatea proprie este proiectată asupra țapului ispășitor. Patologic este atunci cînd cel culpabil ucide pe cel asupra căruia și-a transferat culpabilitatea.

Dar să spun cum am ajuns eu vicepreședintele Asociației contra abuzurilor psihiatriei. În 1953, doi ani după moartea lui Stalin, eram în închisoare. Eram student în anul trei și am fost introdus — al optsprezecelea — într-o celulă care fusese inițial prevăzută pentru trei persoane. După mine a fost adus un jurist. Fusese ținut în izolare optsprezece luni și i se puseseră droguri în hrană, astfel că avea halucinații. Acum cîtva timp el a publicat o carte despre experiența aceasta, care este doar unul dintre nenumăratele cazuri asupra cărora s-a acționat cu medicamente pentru a le slăbi voința. Niciodată după ieșirea din închisoare el nu a mai avut probleme psihice. Astăzi știm că LSD-ul provoacă halucinații care dispar după metabolizarea totală a substanței, dar atunci nu știam mare lucru despre aceasta. 22 de ani mai tîrziu, în anul 1975, la universitatea din Geneva, domnul de Saussure a avut ideea genială de a strînge în jurul unui sovietic un număr de psihiatri, juriști și sociologi. Era vorba despre un scriitor și de soția lui — psihiatră, doi refugiați din URSS care ne-au povestit cum s-au cunoscut. El fusese internat pe motive politice și ea fusese psihiatra lui. Trebuia să-i administreze medicamente antimaniacale, care produc pe termen lung depresiune. La un moment dat ea a simțit o responsabilitate față de omul care era în puterea ei și nu i-a mai administrat această medicație. Între ei s-a înfiripat sentimentul care i-a condus la căsătorie. Această responsabilitate am simțit-o cu toții în momentul acelei povestiri. Ne-a devenit limpede faptul că scriitorul dizident devenise țapul ispășitor al puterii totalitare. Atunci s-a născut asociația noastră, care a descoperit apoi mii de victime ale puterii în domeniul psihiatriei pe care a încercat să le protejeze. Țapul ispășitor în aceste țări devenise nebunul.

Este obligația celor care trăiesc într-o societate liberă, ca noi, să vegheze ca în lume să nu se mai petreacă asemenea lucruri, să intervină pentru a-l proteja pe cel slab. Vă mulțumesc.

(traducere de Alina Mungiu)

● psihologia grevistului dar și a medicului său ●

Dr. Dragoș Niculescu, cel care a asigurat îngrijirea medicală greviștilor foamei din Piața Universității a prezentat un raport cu privire la starea psihică a grevistului foamei. Roportul, după cum bine a reclamat dr. David, s-a referit mai mult la psihologia medicului care se confruntă cu mari probleme de etică medicală. În urma acestei constatări, a fost invitată în sala conferinței una dintre cele nouă persoane care făceau greva foamei în semn de solidaritate cu dl. Doru Braia, căruia autoritățile române îi interziseră accesul pe teritoriul românesc. Este vorba de doamna Victoria Codricel de la societatea Timișoara — o femeie în jur de patruzeci de ani, cu un aer obișnuit și chiar stînjenită de invitația care i se adresa. Întrebată care este motivația gestului său, d-na Codricel, aflată la acea oră de aprox. trei zile în greva foamei, a început prin a ne spune că are oroare de vorbe mari. Face greva foamei pentru că este singurul protest la îndemîna omului singur: pentru manifestație trebuie mai mulți, greva foamei o poți face însă fără ajutorul altora. S-a apucat de treaba asta pentru că era de datoria ei ca și a oricărui om, asemenea injustiție strigătoare se poate întîmpla oricui. Sînt foarte multe abuzuri ale puterii, poporul nu a căpătat decît dreptul de a lătra. Nu, nu a mai făcut greva foamei. Cînd era studentă s-a simțit odată tristă, atît de tristă că patru zile nu s-a atins de mîncare. Dar asta a fost demult. Acum faptul că postește nu numai că nu o deprimă, dar pe măsură ce trec orele se simte tot mai întărită sufletește. Principalul este că nu este singură, nici ea și nici omul acela. Are ulcer gastric, dar bea ceai de sunătoare și nu e prea rău. După prima zi dispare dorința de a mînca. O să continue atît cît o să poată.

Are în fond de ales? Crede că nu. E necesar pentru ea să procedeze astfel, toată viața a făcut așa, chiar dacă era vorba doar de un om îmbrîncit în tramvai. Nu se poate să fii spectator. În decembrie, cînd curgea sîngele pe străzile Timișoarei, a oprit-o o vecină la intrarea în bloc și i-a spus: „Doamnă, se dă carnea, ați aflat? Ați luat? „Și Dumnezeu îi este martor că nici azi nu pricepe cum se putea gîndi cineva la una ca asta în clipe ca acela.

Viitorul apropiat? Dacă se gîndește la soarta greviștilor foamei din luna iunie nu-i vine prea la îndemînă să fie optimistă. Dar refuză să se descurajeze. Pentru că asta vor autocrații de la putere — ca legăturile de solidaritate între oameni să se rupă, ca ei să se descurajeze. Dacă oamenii găsesc însă puterea de a persevera, este deja o victorie.

(A. M.)

Delir pe două voci la 2 Mai

SAMIR SOIUM: Ia spune ce cauți mata la Vama Veche, ce tot dai tîrcoale practicienilor naturismului euxin. La voi nu se face nudism, în Occidentul decadent și cacosim? La voi *ist die FKK verboten?* La voi e interzisă cultura liberă a corpului? Au nu cumva îmi ești un vizionar convertit la voiorism?

FRANȚUZUL: Domnul mieu, numele meu este Marc Traverson și mai dau și eu din cînd în cînd un textoușor în magazinul *Le Point.*

SAMIR SOIUM: Și ai venit în Dobrogea anceștrilor noștri geți cu un gînd anume sau tai frunză la cîini, după care improvizezi tu ceva, la întoarcere, în funcție de expectanțele publicului *alphabète?*

MARC TRAVERSON: Am eu un gînd și, fiindcă te văd tătar simpatec, ți-l dezvălui imediat. Iată ce m-a atras în paradisul vostru minier, cu promițător început de poluare. Îmi închipuluiam că, România fiind la extremul estic al Evropei, voi găsi înriuriri ale religiei jainiste asupra populațiilor din Moesia inferioară. Mai cu seamă că, după stingerea lui Mahavira, fanii s-au despărțit în două secte, în Svetambara, alb-îmbrăcații (sau, cum le spuneți voi, pe litoral, textiliștii, chiloțiștii), și Digambara, cerese-îmbrăcații, goii. Osebirea între ei nu e în doctrină, care e *ahimsa,* refuz al violenței, ci în faptul că monahii celei de a doua secte cred în nudism — deși în zilele noastre îl practică tot mai puțin în public — drept un semn al neatîrnării lor de cutumele lumești. Acest ideal nudist e neprezentat sculptural la Sravana Belgola, în Mysore, și de altfel oriunde zărești sfinții impasibili, goi, cu gîndaci și bestii tîrîtoare pe membrele lor, într-atît sînt de senini și indiferenți la environ. Cîtă impasibilitate, atîta luciditate!

SS.: Nu mă lua cu vrăjeli, streine. Zi clar pentru ce ai venit. Mie trebuie să-mi dai socoteală, că-s o entitate în 2 Mai de cînd am terminat armata, și nu zboară o muscă p-aci fără știrea bătrînului Sam. Și la noi în grădină i-a închiriat tata un metru pătrat unuia gol, care voia să reîntîlnească starea de natură. S-a instalat în porumb și...

MT: Și?

SS: ...și dorea să fie copac pînă la uitarea de sine. I se tolăneau păianjeni pă chept, rîndunele își făcuseră cuib sub brațele, pardon: sub crengile lui pînă cînd, într-o zi, o fată, sosită de pe plajă să facă amor cu un prieten de ocazie, și-a atîrnat nedespărțiții de ramura chiriașului. Pînaici toate bune. Dar la plecare i-a șoptit, că era belgiancă: *Merci d'avoir tenu ma culotte,* iar el, trezindu-se din contopirea cu mediul, a răspuns: *Pentru puțin,* și iute a realizat eșecul experienței + faptul că ființa aceea fusese trimisă de Maya pentru prostirea, pentru ispitirea și pierderea lui.

MT: Mai știi ce s-a întîmplat cu chiriașul vostru?

SS: A șters-o la București. Multă vreme nu am avut știre de el. Apoi, în decembrie, l-am văzut cu pistol la televiziune, e ortac la cataramă cu rîturile negre, l-au ales în parlament. S-a lansat, ce mai! Dar matale: te-ai ajuns acolo, în țara matale? Și ce bazaconerii scrii în *Le Point?*

MT: De toate pentru toți. Însă, știi, la noi cititorul exige doar lucruri de-l pot interesa acasă, la slujbă ori la plajă. Eu m-am specializat în cestiunile vestimentației intime a Occidentului.

SS: Aha! aha! aha! Deci treaba din 27 august, numărul 936?

MT: Care treabă?

SS: Ei, lasă că știi mata. Aia cu chiloțeii masculine, care-s teatrul unei înfruntări rituale între incondiționalii slipului, mini sau cangur, și nombrabilii *aficionados* ai izmănuței. Dreptu-i că această controversă e la originea unei schisme ce divide și stăpînește Francia masculină?

MT: Se pare că da. Se pare că da. Rezultatele unui șir de prelevări au dovedit, convingător, că rata spermatozoizilor în omenescul *semen* coboară uluitor în lunile de vară. Scade și fecunditatea, și fenomenul e de pus în paralel cu deficitul de nașteri constatat primăvara, adică nouă luni mai tîrziu, în țările cu climat temperat. Oamenii de știință, prudenți, se mulțumesc să invoce influența anotimpului, considerat ca...

SS *(silabisind de pe o foaie revuistică adusă de vîntul continental):* ...factor predictiv al concentrării de spermatozoizi.

MT: Totuși nimic nu ne îngăduie încă să incriminăm căldura estivală pentru a explica acest dat!!! La voi însă, degeaba se duc la Costinești, la Portița, la Doi Mai, la Vama Veche, degeaba navetează între poporul textilist și poporul cu popoul gol, savanții voștri nu au remarcat o mai mare fertilitate la chiloțiști.

SS: Totuși, impactul temperaturii asupra spermatogenezei ne e cunoscut de mult, tovarăše Occidentalu. Nu e la voia întîmplării că, la majoritatea mamiferelor, testiculele sînt așezate în pungi exterioare cavității abdominale.

MT: Chestie dă climat, băiete. Spermatozoidul, celulă delicată cum puține afli pe lumea asta, nu se sparie de nemica mai mult ca de caniculă, și găsește prin acest subterfugiu mijlocul de a se ține la răcoare. În lipsa unei temperaturi ușor inferioare aceleia a corpului, își pierde puterea fecundantă. Amintește-ți paremiologicul sfat din *Colas Breugnon.*

SS: De Romain Barbusse?

MT: Nu, ignarule, ci de Henri Rolland, și nu mă întrerupe. Despre ce băteam cîmpii?

SS: Despre... cum ai zis?... ecologicul sfat...

MT: Barbarul le nimerește, căci e foarte ecologic sfatul paremiologic. El sună așa... Mă receptezi?

SS: 100%, gagiule. Cîntă.

MT: *Tiens tes couilles bien au chaud,*
Tiens vides tes boyaux,
Vois moins souvent Marguerite
Et tu beniras ta bitte,
Car d'enfants tu seras quitte.

SS: N-am priceput nemica, dar nu-i mare pierdere, înțeleg eu, decît cel mult de spermatozoizi, ș-apoi eu vara stau la umbră, în circiuma Dobrogeanului Gherea, să mai ascult ce pun la cale ăia de sporovăiesc toată ziulica de fonduri, Uniune și drepturi de autor.

MT: Și ce-a aflat urechea-ți agilă?

SS: Se potrivește cu ce debitezi mata. Ziceau ei că remediul contra gripei preconizat de doamna Zarai ar fi cu siguranță mai indicat în cazurile de sterilitate temporară, ca mijloc de a îndrăci spermatozoizii ramoliți de arșița văratecă.

MT: Tovarăše, Samir, ce remediu?

SS: Ha-ha, te-am prins cu lacună. Știu o chestie pe care mata o ignori la perfecțiune, Păi, baia de șezut cu apă rece ca gheața.

MT: ???

SS: !!!

MT: Oricum, aceste considerații termice alimentează propensiunea la vindictă a detractorilor slipului. Asistăm la o gîlceavă postistorică, la giudețul izmanei cu chilotul; nu putem ocoli alternativa patafizică a acestui finiș de parcurs milenic: slip sau gogoșari. *That is the question.*

SS: De ce oare? Sînt proiectate slipurile fără gust în Franța mitterrandiană, precum acelea aduse de Yves Montand și Simone Signoret de la Moscova, ce, expuse la bună vedere în vitrine pariziane, prejudiciau imaginea de marcă a industriei sovietice de lenjerie secretă și, totodată, temperau zelul stîngii hexagonale pentru viitorul luminos al comunismului?

MT: A, nu, nu, nu. Se pare că acest inocent sub-veșmînt poartă responsabilitatea unei foarte dăunătoare încălziri a genitourilor rotunde ce nu e în relație cauzală directă cu...

SS: ...efectul de seră, nu-i așa?

MT: Ai ghicit. Ai un slip Eminence de la mine. În caz că voi, românii, nu sînteți fanatici ai șortului negru cu care Jaromil, personajul kunderian, schimbă pe șest izmana maternă pentru a merge la întîlnire cu iubita în postură avantajoasă.

SS: Nu, miersî frumos, că la iubită mă duc fără, numai în pantalon pescăresc și înarmat cu bici. Așa l-a învățat Zaratustra pe unul Nietzsche, și acesta pă mine.

MT: Treaba ta. Nădăjduiesc însă că nu ești și tu detractor al acestei piese subîmbrăcătoare din cauza nefericitei afaceri a «slipului șofant».

SS: Ai zis «șofant»? Vizualizez un chilot cu inițiativă, care șofează și te conduce în viață, că nu e bietul om călare pe slip, ci în el.

MT: Nu o lua razna și ciulește urechea-ți păroasă la etimon. Ascultă vocabulul «șofant» și depistează în el zumzet de la galicele *chauffer, chauffeur, chauffage.* La începuturi, șoferul e un biet fochist pe locomotivă.

SS: Lasă-mă, bă, cu etimoanele tale și revino grabnic la chilotul încălzitor. *De quoi s'agit-il?* De ce se agită el (cum proferați voi, mitterranzii)?

MT: Simplu ca un radiator. În căutarea unei metode contraceptive ușor aplicabile omului bărbatec, și ținînd seama de gustul scăzut al spermatozoizilor pentru căldurile puternice, un endocrinolog a avut într-o noapte ideea ușchită de a-i supune zilnic unei coaceri moderate pe boțîrlanii de spermatozoioși grație unui slip prevăzut cu o rezistență electrică, branșabil la sector, ba și la brichetul avtomobilic. Dar procedeul, incomod și inelegant, nu a trecut de stadiul prototipului experimental, și acest dosar fierbinte a fost repede clasat.

SS: Păcat, mare păcat. Însă mîndria mea de mongol cuțovlah nu mă lasă să nu-ți devoalez că specialiștii noștri au mijotat ceva comod și elegant, ghetele cu rezistență ... ale Tovarășului Ceau, poate chiar cu baterii, de nu era necesitate de prize, iar căldura de la picioare pesemne că urca la genitOUri și...

MT: ...uite-așa vă e țara plină de spermatozoioși, producți ai genitOUrilor lui scornicoioase, nu numai nouă seCURitate liberă.

SS: Fără politică, te rog: nu vreau să se spună că accept să mi se defaime țeara. Spermatozoioși ori nu, sînt ai noștri, Tovarășul e al nostru, noi am fost ai lui, nu-ți permit dumitale să deviezi din cîmp textil. Ș-apoi *(aplecîndu-se la urechea franțuză),* află mata că tocmai căldura de la picioare a coborît vertiginos producția de spermatosecuriliști și, așa, am putut schimba macazul în decembrie trecut.

MT: Scuze, scuze, mii de scuze. Nu bănuiam c-ating o zonă dureroasă; credeam că gîdilez o zonă erogenă, de competența erotothanatologului. Însă nu uita un lucru.

SS: Ce anume, rogu-te?

MT: ...că e fals să se vază în portul izmănuței un răspuns irefragabil acestor cestiuni de fiziologie aplicată.

SS: De ce, nene?

MT: Apar pur și simplu alte riscuri. Pur și simplu riscurile sînt de o altă natură. Gîndește-te la melitari, la ostași, la uslași, la polițieni. Numeroși medici militari au opus un veto incoercibil izmenei după ce, în urma unor experimentări, s-au înregistrat în unitățile lor cazuri de torsiune testiculară.

SS: *Adidas torsion?*

MT: Nu, domnule, nu, tovarăše, nu și nu. E vorba de răsuciri și zmintiri în aparatul genitant, tare neplăcute și cînd nu ai *cojones* pe tălpile umblătoarelor piciorelnice.

SS: Traumatism hipergrav, aoleu, văoleu, maică, măiculița mea.

MT: Pot mirosi și eu *le pourquoi du comment* al văicărelii tale?

SS: Nu textOUai dumneata pe 27 august că, pentru practicarea sportului, e indispensabil nu un indispensabil, cît un suspensor eficac, și deconsiliai abuzul de izmănuși (De altfel, orice izmenire fiind o îndoire, izmeni-m-aș dar am *couilles,* nu-s de-al fesănăului.) Or la noi e penurie, nici la falcioc nu mai găsești suspensori. În van ai tot textOUat musiu.

MT: Ei și tu, nu mă lua în serios. Mă jucam pe cînd textuam. Cu textul literar sau jurnalistic trebuie să te porți Samire precum cu un ou. De-l scapi se strică, de nu, vine altul și ți-l ridică, iară kiltul nu e bun.

SS: *Warum?*

MT: Pentru că, la aplecări, ți se vede textul.

SS: Ba eu zic că-i bun kiltul. În alianță însă cu buni suspensori.

MT: Poate cu suspensori zornăitori, și numai în oștile Pactului de la Varșovia, pînă s-o desființa dracului.

SS: Și de ce zornăitori?

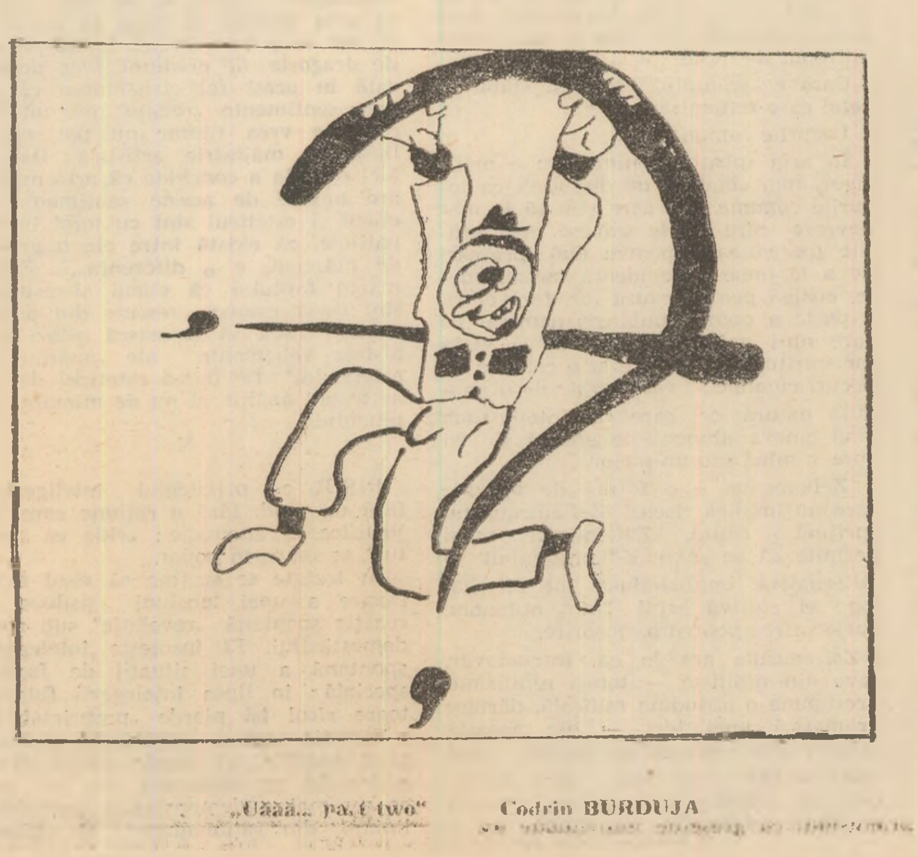
MT: Ca să-i atragă, prin zgomot și ritmicitate, pe copii la marile parăzi anuale, forme de negativitate gratuită ale istoriei ce se pregătește să intre în post...

SS: Nu fi prost și bate cîmpii eshatologici. Vino cu mine la Dobrogeanu întru spriț. Cunosc un chelner care bucuros ne dă două pepsi dacă-i vom comanda și trei steacle dă vin de regiune superior.

MT: Așa să fie.

SS: Amin.

Elica PITU

„Uăăă... pa, t two"   Codrin BURDUJA

Molière: maternitatea sa literară (2)

x

x x

Chestiunea concubinajului literar Corneille-Molliere a sfîrşit prin a deveni o adevărată obsesie pentru Louys. Se poate pretinde că, din 1919 pînă în 1921, el a fost integral acaparat de acest caz de moştenire culturală, ce constituia pentru el ilustrarea logică a poieticii sale, a doctrinei sale secrete despre geneză textuală şi perdurare semantică. Polemica publică a mascat totuşi adevărata miză a certei, a cherelii. Era în joc o anchetă asupra autor-ităţii şi autorlicului, asupra maternităţii şi paternităţii poetice, asupra meşteşugului stihic, asupra mariajului literelor cu istoria e-şi neevenimenţială. Ancheta îmbrăţişa toată literatura, de la Ronsard la Hugo, de la Shakespeare la Chénier, de la Corneille pînă în veacul nostru,.. pe care ni-l poluară saltimbancii şi nerozii. Douăzeci de ani de lecturi şi adnotări îl puseseră pe Louys în posesia unei erudiţii excepţionale, aliată cu o veritabilă cunoaştere a celor mai obscure arcane ale paternităţii literare. Ancheta şi-o începuse cu Pierre Corneille, a cărui operă o recitea cu extremă minuţie. De maternitatea literară a dramaturgului s-a ocupat mai deloc. A studiat istoria familiei lui, pregătirea culturală şi ştiinţifică, drumeţiile, amorurile, lăsîndu-ne despre tot o cronologie minuţioasă. Demonul fişării l-a ajutat să-şi alcătuiască tabele cu dedicaţiile, incipiturile prefeţelor, autografele lui Corneille. Cronologia vieţii şi operei l-a învăţat multe lucruri. A decelat astfel în **Cidul** un suvenir de la blocada Rouenului, in 1592, de către flota engleză, iar în **Polyeucte** o aluzie la scandalul cu posedaţii de la Louviers, unde fusese implicată o rudă corneliană. A mers şi mai departe: a întocmit liste de anagrame, cataloage cu numele personagiilor, un releveu asupra rolului consoanelor în versul cornelian, cu tabele, frecvenţe, comparaţii.

Nimic nu a fost lăsat la voia întîmplării

Şi lui Moliere i-a cercetat viaţa şi opera cu lupa. Aşa a descoperit că studiile şcolare ale lui Jaen-Baptiste Poquelin fuseseră foarte vagi. Ori că se ştie nimic despre anii cît a dirijat o trupă de actori în provincie. Dar Louys evidenţiază un fapt ce i se pare singular: acesta îi va furniza cheia problemei. În april 1658, Molière traversează rapid toată Francia pentru a veni la Rouen, unde va rămîne aproape şase luni, înainte de a se transporta definitiv la Paris. Pentru Louys şi Jean-Pierre Goujon, pentru ei nu-i loc de îndoială: comediantul, ce pînă atunci nu scrisese nici nu publicase nemica, vine de bună voie la Rouen, la şcoala lui Corneille, şi se lasă pătruns de ştiinţa acestuia, a dramaturgului cel mai ilustru din Europa vremii. Îi devine elev, mintea îi este fecundată de maestru. «Moliere este o capodoperă a lui Corneille. Nu-i seamănă nici la stil, nici la suflet, nu e sînge din sîngele său, dar e din mîna sa ieşit»[3]. După acest sejur cu totul inexplicabil, entitatea fasonată şi însămînţată cu sămînţa savoarului urcă la capitală, mîndră odraslă a palmei corneliene. Începe prin a juca tragedii de la Rouen, apoi îşi reprezintă primele comedii personale, semnate cu pseudonimul Moliere. Pentru Louys, pentru Goujon, pentru mine, aceste piese sînt în realitate comedii scrise, schiţate ori însămînţate în occiputul sub formă de uter al lui Poquelin de însuşi auctorul **Cidului**, de însăşi mama **Cidului**, de marele Corneille.

Louys analizează bucată cu bucată aceste opuri, ale căror eşecuri şi incongruităţi le scoate la vedere dîrz, spre a trage concluzii relative la colaborare, nupţii cerebrale, coprezenţa în texte a două limbaje: al unui dramaturg cornelian + al unui regizor molieresc[4].

x

x x

Acesta a fost mariajul putativ dintre doi clasici.

Afacerea asta resurge, însă, periodic. Precum şarpele mării sau monstrul scoţian din binecunoscutul lac[5].

În 1951, Henri Poulaille, ce avusese acces la o parte din documentaţia lui Pierre Louys, editează, atribuind-o lui Corneille, versiunea rectificată a lui **Tartuffe**, iar în 1957 scoate un cărţoi, **Corneille sub masca lui Moliere**, unde reia argumentaţiunea louysiană. Întreprinderea nu era lipsită de curaj, dar s-a izbit de ostilitatea specialiştilor, ba şi de mocheriile lor. A fost respins în bloc.

Descoperirile celor doi rămîn totuşi tulburătoare, iar punctele obscure ale vieţii molièreşti, irefragabile. Moliere nu va fi fost decît cloşca lui Corneille? Decît omul său de paie? A devenit el cumva «ceea ce Corneille nu voia să hie, însă voia ca altul să hie în locul său»? Am fi nevoiţi în această ipoteză, să admitem că Molière, în 1664, a acceptat să ia asupra sa tărăboiul stîrnit de prima versiune tartuffică, piesă pe care Corneille nu ar fi îndrăznit să o semneze cu numele său. Iar favoarea de care primul se bucura din partea regală ar fi servit de paratrăsnet.

Termin abrupt, pe două morale.

MORALA 1. Pierre Louys, Henri Poulaille, Jean-Paul Goupon şi dumnealui nu ne-am dat la bunul **baby-sitter** al pieselor corneliene, **puer spiritualis** născut după şase luni de sejur rouenez. L-am recunoscut drept cel mai mare om teatral al Franciei prebeaumarchaisiene. Doar modul de a proceda louysian e puţinel cam falocratic deoarece tatăl operei molièreşti i se restituie tot remarcabilul, pentru a nu lăsa parturientei decît realizări [illegible]nore, dacă nu mediocre.

MORALA 2: Texticolul meu e mai o aplicaţie la un studiu, mai teoretic şi mai amplu, despre autorlîc, paternitate şi maternitate în scriitură — ce va fi poate găzduit în al doilea număr al **Daciei literare**. Dacă privatizarea, cu ritmurile ei frenetice, nu ne va da totul peste cap, **cul par-dessus tête**.

[1] Thomas Pavel: **L'Univers de la fiction**, Seuil, 1988, p. 34 .

[2] Rezerva de date e la Jean-P[illegible] Goujon: **Une vie secrète**, Seghers & Pauvert, 1988, pp. 348—356.

[3] Apud Jean-Paul Goujon: **Op. cit.**, p. 353.

[4] Molière debutează în **Nicomede, Héraclius, Rodogune, Le Cide, Cinna**, piese de Corneille. Piesele în versuri ale comediantului, primele sale piese, nu vor fi tipărite decît în 1663. În 1659, înn vîrstă de 38 de ani, el nu publicase nici un rînd, nici un vers nu avea nici pseudonimul «ce-i serveş te de nume şi pe care l-a furat de l[illegible] un mort».

[5] Această ultimă trimitere infrapagi[illegible]nală o singură justificare are: team[illegible] de par. **Impari Deus numero gaudet** Atotputernicului îi fac mare bucuri[illegible] numerele impare.

Luca PIŢU

★

★ ★

văzînd cu ochii, roşul cel mai intens
se coace şi cade, umilit
bucuria se veştejeşte
imediat ce am atins-o,
teama de moarte/se îngraşă
într-o secundă: puhavă îşi tîrăşte
trupul plin de resturi,
numai nebunia înalţă cetăţi:
devine tot mai înfloritoare
— ca una al cărei stomac
s-a obişnuit cu de toate.

Mariana CODRUŢ

CARAGIALE-SINGURA SOLUŢIE (V)

UMORUL e tonic; revigorează contactele interumane, stimulează o sociabilitate pronunţată (a rîde de unul singur e o anomalie; te amuzi împreună cu alţii) cei-care-rîd-împreună creează o comunitate, sudată prin anularea spontană a tensiunilor psihice: umorul apropie, firesc, comunitatea celor care au.. simţul umorului, realizează o unire pe verticală structurilor sociale. Umorul, spune Herzen, desfiinţează barierele sociale: a rîde în faţa unui superior echivalează cu anularea distanţelor ierarhice Prin „ţărăniile" sale care stîrneau hohote la Junimea, Creangă făcea să dispară distanţele dintre el, „umilul" humuleştean şi subtirile obraze boiereşti.

Deşi poate provoca şi ea rîsul, zeflemeaua are alt sens, altă valoare; ea aminteşte într-o anumită măsură de nihilism; nu poţi batjocori valorile unei societăţi decît dacă eşti convins că distrugerea valorilor poate fi un scop în sine zeflemeaua trădează un dispreţ ucigător. În cazul ei nici vorbă nu poate fi de comunicare afectivă. Pe de altă parte zeflemeaua nu reprezintă o critică în sens constructiv, nu propune înlocuirea relaţiilor atacate, ci urmăreşte distrugerea, anihilarea. Ea nici nu poate exista altfel, pentru că dacă cel care este luat în zeflemea nu e redus la neant, dacă poate da replica, dacă se încheagă un dialog, nu mai este vorba de zeflemea. Zeflemeaua e înrudită cu imprecaţia, cu pamfletul — în alcătuirea ei nu conţine sămînţa dialogului, nu presupune o motivaţie etc. Pentru a zeflemisi eficient trebuie creată neapărat iluzia superiorităţii indiscutabile: între egali nu e loc de [illegible]; ea presupune subord[illegible] indiscutabilă nu schimbu[illegible]

Zeflemeaua trădează un complex — şi, ca orice complex, o infirmitate; ea conţine o disperare lipsită de grandoare: un soi de tragedie de mahala.

X

CE ALTCEVA e zeflemeaua dacă nu un soi de lovitură aplicată fără nici o justificare? Pentru a lovi eficient nu de o etică e nevoie, ci de picioare bine înfipte în pămînt. Este prima indicaţie pe care o dă orice antrenor de lupte.

Care e „pămîntul", terenul stabil al celui care zeflemiseşte?

Locurile comune.

În aria spiritului, nimic nu e mai... sigur, mai „înafară de discuţie", ca locurile comune. Cei care ştiu să le manevreze, care nu le slăbesc prin inutile (periculoase, pentru ele) încercări de a le pune în evidenţă mecanismele, cîştigă pentru cauza lor, fără efort, o parte a opiniei publice: oamenii pe care nu-i nelinişteşte faptul că viaţa lor spirituală se reduce la o colecţie de locuri comune: ..caracterele de o anumită natură, cei care rîd întotdeauna cînd cineva alunecă pe gheaţă şi îşi rupe o mînă sau un picior...

Zeflemeaua e o formă de opoziţie care nu implică riscuri. Zeflemeaua nu sprijină o cauză. Zeflemistul nu-şi permite să se „expună" propunînd o alternativă, implicîndu-se într-un dialog: el cultivă actul pur, autonom, batjocorirea pentru batjocorire.

Zeflemeaua are în ea, într-adevăr, ceva din nihilism — totuşi nihilismul presupune o atitudine radicală, dăruire dramatică unei idei — din această pricină fiind necruţător atunci cînd sînt în joc ideile sale; spre deosebire de zeflemisire, care nu acoperă o poziţie ideologică, nu apără nici o cauză, nu se angajează în nimic, niciodată.

Numai de locurile comune (sau măcar de anumite locuri comune) nu se ia zeflemistul. Nu pentru că ar crede în valoarea lor, ci din raţiuni tactice. Un maestru al zeflemelei ştie că dacă batjocoreşte prea multe din credinţele împărtăşite de majoritate, îşi iroseşte forţele şi pierde din credibilitate, îşi devalorizează, prin monotonie, efectele.

X

PENTRU că s-a repetat de nenumărate ori că literatura nu se face cu sentimente frumoase, se crede acum că arta trebuie să fugă ca de dracu de tot ce e bun, drept, înălţător, plin de dragoste, de credinţă. Este denaturată în acest fel constatarea că bunele sentimente „redate" într-un text care se vrea literar nu pot suplini lipsa de măiestrie artistică. Dar de aici pînă la a conchide că arta nu mai are nevoie de aceste sentimente, că eticul şi esteticul sînt cu totul incompatibile, că există între ele o graniţă de netrecut, e o diferenţă... Exprimarea faptului că eticul şi esteticul sînt două ramuri crescute din acelaşi trunchi riscă să trezească astăzi protestele vehemente ale „apărătorilor esteticului" De parcă esteticul de etic ar trebui apărat, şi nu de mimarea esteticului...

X

RÎSUL e privilegiul inteligenţei; fără un gînd, fără o raţiune care să-l justifice, e anomalie: „rîde ca prostul", se spune în popor.

În tratate se susţine că rîsul e relaxare a unei tensiuni psihice —, reacţie spontană „revelaţie" sub zodia domesticului. El însoţeşte înţelegerea spontană a unei situaţii de factură specială: în lipsa înţelegerii fulgerătoare rîsul îşi pierde „proprietăţile" o situaţie comică „explicată", descompusă analitic, îşi pierde sensul Rîsul e înrudit cu inspiraţia cu tot ceea ce nu mai e demonstraţie dezvoltare liniară, din raţionament în raţionament; el condensează în timp procesu[illegible] înţelegerii: e inteligenţă în stare pu[illegible] şi numai persoanelor inteligente, [illegible] spune, li-e dat să aibă cu adevă[illegible] simţul umorului.

S-ar părea că există totuşi şi un rî[illegible] care nu pretinde nici spontaneitate nici inteligenţă; un rîs în care n[illegible] mai este vorba de plăcerea pură a gîn[illegible]dirii; că ar exista cazuri în car[illegible] rîsul e „interesat" — se urmăreşte u[illegible] scop (compromiterea unei persoane, [illegible] unor idei etc.), iar el devine instrumentul necesar pentru a-l atinge.

Ca şi inteligenţa, simţul umorulu[illegible] nu poate fi învăţat: e înnăscut.

Zeflemeaua, în schimb, se învaţă zeflemeaua poate deveni o practică o activitate executată după orar, di[illegible] rutină, ca o lecţie de gimnastică.

Zeflemeaua e o concluzie, rezultatu[illegible] unei atitudini; nu poţi izbucni în rî[illegible] în mod deliberat; se poate însă zeflemisi cu sistem, din calcul.

Deosebirea dintre rîs şi zeflemea de o parte stă inteligenţa dezintere[illegible]sată, de cealaltă calculul: de o part[illegible] gîndirea mereu gata să recepţionez[illegible] şi să demaşte nefirescul, incompatibilităţile, anacronismele, de cealalt[illegible] hotărîre, înverşunarea în urmărire[illegible] adversarului.

De aceea: rîzi de ceva, rîzi împre[illegible]ună cu cineva —, dar iei în zeflem[illegible] pe cineva: limba surprinde fără eroare deosebirile: în primul caz dezinteresare faţă de elementele avute în vedere, dar atenţie maximă faţă d[illegible] relaţiile între fenomene; în celăla[illegible] o ţintă precisă (oameni, idei, obi[illegible]ceiuri...) asupra căreia este concentrată forţa atacului.

Într-un caz o generozitate implicită detaşare — în celălalt precizie rece î[illegible] urmărirea unui scop.

Se zice că zeflemeaua nu e decît [illegible] formă de umor (unii le confundă, pentru că amîndouă ar stîrni rîsul) ze[illegible]flemeaua şi rîsul mărturisesc însă ati[illegible]tudini (faţă de viaţă [illegible] in[illegible]stanţă) complet dife[illegible]

Constantin PRICO[illegible]

CL PUB
renumele
care
se
CLĂDEȘTE
zi
de
zi
TAGCM
TRUSTUL—ANTREPRIZĂ GENERALĂ DE CONSTRUCȚII—MONTAJ
CALEA 23 AUGUST NR. 3, IAȘI, COD 6600. TELEFON 981/46220, 40917 TELEX Nr. 22261

ACESTA E NIVELUL TEHNIC DE CARE AM AVEA ŞI NOI NEVOIE!
ÎNTREPRINDEREA DE ELEMENTE PNEUMATICE ŞI APARATE DE MĂSURĂ – BÎRLAD
TELEFON: 15990; 14660; – TELEX 021723
CONT VIRAMENT 30.17.5.01.01 Banca Naţională Bîrlad
CL PUB
CONCEPTIA GRAFICA MATI BO. / IMACO

SCUDAS
ÎNTREPRINDEREA DE SCULE ŞI ACCESORII SPECIALE cod. 5725 jud. Iaşi Telefon: 980/6 37 00 Telex: 22726
Doriţi să realizaţi produse de cel mai ridicat nivel tehnic şi calitativ?
Firma „SCUDAS" vă stă la dispoziţie cu scule, portscule şi accesorii pentru orice tip de maşini-unelte.
Produsele „SCUDAS" oferă garanţia unei calităţi ridicate a prelucrării.
Adresaţi-vă, aşadar, cu încredere
CL PUB
CONCEPŢIA GRAFICĂ MATI BO. - IMAGO

Michel FOUCAULT

Corabia beată a nebunilor

Pentru un veac în care nebunia a luat formele cele mai agresive, cartea lui Michel Foucault poate fi citită și ca un avertisment. Firește, „studiul" istoric al nebuniei nu poate oferi nici o soluție practică, la fel cum tentativele medicale ale Evului Mediu de a eradica lepra își vădesc astăzi vacuitatea. Lepra a dispărut în momentul în care Europa și-a tăiat calea care ducea spre originea morbului. Lucrarea lui Foucault dedicată nebuniei pare a se sprijini pe un redutabil paradox: atîta vreme cît nebunia *este una din formele muțeniei, refuzîndu-se oricărui comentariul în termeni raționali, orice dialog cu această maladie este de neconceput. Și tocmai de aceea, pesemne, nebunul poate fi „descris", asemenea unei paiațe, însă el nu poate fi „înțeles", Prin urmare, comunitatea îl va privi într-una drept un Străin, care trebuie alungat. În definitiv, orice cultură recurge la un complex de rituri și invocații menite a expulza ceva însemnînd pentru ea „exteriorul", cu termenul lui Maurice Blanchot. Fragmentele care urmează au fost traduse din* Histoire de la folie à l'âge classique, *editions Gallimard, 1972, Chapitre premier, „Stultifera navis". Titlul și subtitlurile aparțin traducătorului.*

La finele Evului Mediu lepra dispărea din lumea occidentală. La periferia comunității, la porțile orașelor se deschid terenuri virane pe care rîul a încetat să le viziteze, dar pe care le-a lăsat sterile și pentru multă vreme de nelocuit. Secole de-a rîndul aceste întinderi vor aparține inumanului. Din al 14-lea veac și pînă în al 17-lea, ele vor aștepta și solicita prin incantații bizare o nouă încarnare a răului, o altă grimasă a fricii, magii reînnoite de purificare și excludere. Din Evul Mediu timpuriu și pînă la sfîrșitul cruciadelor leprozeriile și-au înmulțit în întreaga Europă cetățile lor blestemate...

Mîntuiți de către mîna care se retrage

Strania dispariție a leprosului n-a fost fără îndoială efectul multă vreme căutat al unor obscure practici medicale, ci rezultatul spontan al acestei segregații și consecința, de asemenea, după finele cruciadelor, a rupturii de focarele orientale de infecție. Lepra se retrage, abandonînd aceste tărîmuri și aceste rituri, care nu erau deloc destinate să o suprime, ci să o mențină la o distanță sacră, fixînd-o într-o exaltație inversă. Ceea ce va rămîne neîndoielnic mai multă vreme decît lepra, menținîndu-se pînă într-o epocă în care, de ani buni, leprozeriile vor fi goale, sînt valorile și imaginlie legate de personajul leprosului; e vorba de sensul acestei excluderi, de importanța în grupul social a acestei figuri obsesive *(insistante)* și de temut, pe care n-o îndepărtezi fără a fi trasat în juru-i un cerc sacru.

Dacă leprosul a fost exilat, din lume și din comunitatea Bisericii vizibile, existența sa manifestă, totuși, în fiece clipă prezența lui Dumnezeu, pentru că îi arată mînia și îi marchează bunătatea: „Prietene, spune ritualul Bisericii din Viena, Domnului nostru îi place ca tu să fii atins de această boală și El îți dăruiește harul Său cînd te vrea pedepsit de relele pe care le-ai făcut în această lume". Și chiar în momentul în care el este aruncat în afara Bisericii chiar de către mîinile preotului și ale asistenților săi, este asigurat că încă îl mărturisește pe Dumnezeu: „Și cîtă vreme vei fi, rupt de Biserică și de compania celor Sănătoși, nu vei fi, totuși, rupt de harul Domnului". Leproșii lui Brueghel asistă de departe, însă pentru veșnicie, la această urcare a Calvarului, în care un întreg popor îl însoțește pe Isus. Și, martori hieratici ai răului, ei se mîntuiesc în și prin chiar această excluziune: printr-o ciudată reversibilitate, care se opune aceleia a meritelor și rugăciunilor, ei sînt mîntuiți de către mîna care nu li se întinde. Păcătosul care îl abandonează pe lepros la ușa sa îi deschide porțile mîntuirii. (...) Salvarea îi vine din părăsire; excluderea îi oferă o altă formă de comuniune.

Odată lepra dispărută și leprosul șters, sau aproape, din memorie, aceste structuri vor rămîne. Adesea în chiar aceleași locuri, jocurile excluziunii se vor regăsi, în chip straniu asemănătoare, celor vechi, două sau trei secole mai tîrziu. Săraci, vagabonzi, oameni certați cu societatea vor relua rolul abandonat de către lepros...

Adevărata moștenire a leprei

Acest fenomen este nebunia. Însă vor trebui să treacă mai bine de două secole pentru ca această nouă obsesie, care succede leprei în șirul spaimelor seculare, să suscite ca și aceea reacții de împărțire, de excludere, de purificare ce-i sînt, totuși, înrudite într-un mod evident. Înainte ca nebunia să fie stăpînită, către mijlocul secolului al 17-lea, înainte de a fi reînviate în favoarea sa vechile rituri, aceasta fusese legată, în chip obstinat, de toate experiențele majore ale Renașterii.. Un obiect nou tocmai își face apariția în peisajul imaginar al Renașterii; curînd va ocupa aici un loc privilegiat: este Arca nebunilor, strania corabie beată, care plutește de-a lungul rîurilor leneșe ale Renaniei și canalelor flamande. *Narrenschiff*, în chip evident, este o compoziție literară, împrumutată fără îndoială din vechiul ciclu al Argonauților... Însă din toate aceste corăbii românești sau satirice, *Narrenschiff* este singura care a avut o existență reală; eceste nave ce transportau dintr-un oraș într-altul încărcătura lor smintită au existat aievea. Nebunii aveau pe atunci o existență adesea rătăcitoare. Orașele îi alungau cu bucurie din incinta lor.

„Uăăă... part three"

Codrin BURDUJA

Nu este ușor de reperat sensul precis al acestui obicei. Ne-am putea gîndi că este vorba de o măsură generală de îndepărtare, folosită de municipalități împotriva nebunilor care vagabondau; însă această ipoteză nu poate da seama singură de toate faptele pentru că se întîmplă ca anumiți nebuni să fie primiți în spitale înainte chiar de a construi pentru ei case special destinate. (...) Nebunii nu sînt deci în mod inevitabil alungați. Am putea așadar presupune că nu sînt excluși dintre ei decît străinii, fiecare oraș luîndu-i în sarcină numai pe aceia care erau cetățenii săi... În fapt problema nu este așa de simplă: căci există locuri de întîlnire în care nebunii, mai numeroși decît în altă parte, nu sînt autohtoni. În primul rang vin locurile de pelerinaj: la Saint-Mathurin de Larchant, la Saint-Hildevert și de Goutnay, la Besançon, la Gheel; uneori aceste pelerinaje erau organizate și subvenționate de către cetăți și spitale. Și se poate ca aceste corăbii de nebuni, care au obsedat imaginația începutului Renașterii, să fi fost nave destinate anume pelerinajului, corăbii profund simbolice ale smintiților în căutarea rațiunii lor: unele coborau rîurile Rhenaniei în direcția Belgiei și a localității Gheel; celelalte urcau Rhinul către Jura și Besançon.

Însă există alte orașe, ca Nuremberg, care n-au fost cu certitudine locuri de pelerinaj și care adună un mare număr de nebuni, în orice caz mai mulți decît cei ce ar fi putut aparține cetății însăși. Acești nebuni sînt cazați și întreținuți pe bugetul orașului și, cu toate acestea, nu sînt îngrijiți; ei sînt pur și simplu aruncați în temniță. Putem crede că în anumite orașe importante — locuri de trecere sau tîrguri — nebunii erau aduși de către negustori și corăbieri, în număr destul de considerabil, și că erau mai apoi „pierduți", curățind astfel orașul din care erau originari de prezența lor. Și se prea poate ca aceste locuri de contra-pelerinaj să ajungă să se confunde cu locurile în care, din contra, smintiți erau conduși cu titlu de pelerini. Grija tămăduirii și aceea a excluderii se întîlnesc; nebunii erau închiși în spațiul sacru al miracolului. Este posibil ca satul Gheel să se fi dezvoltat în acest mod — loc de pelerinaj ce devine tărîm împrejmuit, țară sfîntă în care nebunia își așteaptă vindecarea...

Înlănțuit la o răscruce infinită

Înțelegem mai bine atunci curioasa încărcătură ce afectează navigația nebunilor și îi oferă neîndoielnic prestigiul. Pe de o parte nu trebuie să reducem aportul unei eficacități practice incontestabile; a încredința nebunul oamenilor mării, va să zică a evita în chip cert rătăcirile sale necontrolate pe sub zidurile orașului, înseamnă a te asigura că va ajunge departe, înseamnă a-l face prizonier al propriei sale plecări. Însă la toate acestea, apa adaugă masa obscură a propriilor sale valori; ea duce cu sine dar mai mult încă, purifică; în plus, navigația îl livrează pe om incertitudinii sorții; aici fiecare este încredințat propriului destin, orice îmbarcare este, ca posibilitate, ultima. În nacela-i proprie nebunul se îndreaptă către cealaltă lume; și cînd debarcă, el vine din cealaltă lume. Această navigație a nebunului este Trecerea absolută. Ea nu face, într-un anume sens, decît să dezvolte de-a lungul unei geografii pe jumătate reale, pe jumătate imaginare, situația *liminară* a nebunului în orizontul grijii omului medieval — situație simbolică și realizată totodată datorită privilegiului ce-i este oferit nebunului de a fi *închis* la *porțile* orașului: excluderea sa este menită să-l închidă; de vreme ce el nu poate și nu trebuie să aibă altă *închisoare* decît *pragul* însuși, este întemnițat chiar pe locul trecerii....

Apa și navigația joacă excelent acest rol. Închis în corabie, de unde nu se mai poate evada, nebunul este încredințat rîului cu o mie de brațe, mării cu o mie de drumuri, acestei mari incertitudini exterioară totului. El este prizonierul celei mai libere, celei mai deschise dintre rute: este în chip solid înlănțuit într-o răscruce infinită. Este Pasagerul prin excelență, adică prizonierul pasajului, al trecerii...

Prezentare și traducere de
Valeriu GHERGHEL

Colectivul de redacție: Radu ANDRIESCU, Liviu ANTONESEI (redactor șef adjunct), Emil BRUMARU (redactor șef adjunct), Mariana CODRUȚ, Nicolae DABIJA, Nichita DANILOV, Daniel DIMITRIU, Alexandru DOBRESCU (redactor șef), Codruța Gabriela GAVRIL, Valeriu GHERGHEL, Mădălina GRIGORAȘ (prezentare grafică), Ion HADÂRCĂ, Nicolae IONEL, Alina MUNGIU, Constantin PRICOP (secretar general de redacție), Horia ZILIERU.

Administrația: București, Calea Victoriei 133—135, tel. (90) 506618. REDACȚIA: IAȘI, Casa cu absidă. Centrul civic: telefon (981) 16242
PREȚUL UNUI EXEMPLAR: LEI 5

Cititorii din străinătate se pot abona prin ROMPRESFILATELIA — Sector export-import presă P.O. Box 12—201, telex 10376 prsfir București, Calea Griviței nr. 64—66; sector 1.